

خاأهای قانونی حوزه جوانان (۱)

«ازدواج»

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده	۱
۲	مقدمه	۲
۵	۱. بررسی قوانین چهارگانه پایه درخصوص ازدواج جوانان و خانواده	۵
۵	۱-۱. آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی خانواده ۱۳۸۷	۵
۶	۱-۲. قانون تسهیل ازدواج جوانان ۱۳۸۴	۶
۸	۱-۳. آیین‌نامه اجرایی ساماندهی ازدواج جوانان ۱۳۸۳	۸
۹	۱-۴. ازدواج دانشجویی	۹
۱۰	۲. پیشنهادات اجرایی جهت رفع خلأهای قانونی حوزه ازدواج	۱۰
۱۰	۲-۱. تنقیح قوانین و ساده‌سازی	۱۰
۱۰	۲-۲. نهادسازی	۱۰
۱۱	۲-۳. محدودسازی مهریه	۱۱
۱۱	۲-۴. منطقی‌سازی نظام اقتصادی - شغلی - تحصیلی با مقررات ازدواج	۱۱
۱۲	پیوست‌ها	۱۲
۵۵	منابع و مأخذ	۵۵

خأاهای قانونی حوزه جوانان (۱) «ازدواج»

چکیده

جوانان بیش از یک‌سوم جمعیت کشور و بخش عمده نیروی انسانی خلاق و بالقوه آن را تشکیل می‌دهند. میزان جمعیت، سطح سواد و نیز شاخص سلامت این قشر ایجاب می‌کند تا حداکثر بهره‌مندی از این منبع عظیم انسانی به‌عمل آید.

مشکلات و چالش‌هایی همچون بیکاری، تأخیر سن ازدواج، محدودیت امکانات فراغتی و ... موانعی برای رشد و رفاه این گروه به‌وجود آورده است.

برای بهبود شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جوانان، باید به راهکار تصویب قانون، بپردازیم تا به اندازه کافی ضمانت اجرایی داشته باشد،^۱ چرا که مصوبه‌های مختلفی چون مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و مصوبات شورای عالی جوانان حجم قابل ملاحظه‌ای را به‌خود اختصاص داده است، اما ضمانت اجرایی کافی برای به اجرا درآمدن هیچ یک از آنها وجود ندارد، البته این مهم در چندین مطالعه این مرکز توجه داده شده است.^۲ به هر روی آنچه حائز اهمیت و راهگشای حل معضلات جوانان است، تصویب قوانین منسجم، جامع و مانع است و از آنجا که ضعف و نقصان‌ها در این حوزه زیاد است، سعی شده در این گزارش به یک یا دو خلأ جدی در هر حوزه و موضوع مربوط به جوانان پرداخته شود تا قانونگذاران محترم با درایت و البته با توجه به ظرفیت‌ها و امکانات موجود فرآیند تبدیل آن به قوانین منسجم را فراهم کنند. در این راستا سعی شده از نظرات صاحب‌نظران و کارشناسان حوزه جوانان همچنین تعدادی از نمایندگان محترم مجلس استفاده شود و ماحصل نظرات آنها که طی گفتگو، مذاکره و درخواست‌های کتبی به‌دست آمده است، در این گزارش منعکس شود. به هر صورت این مجموعه ماحصل اقدام به دو روش اسنادی و میدانی است، که در روش اسنادی عملکرد و وظایف دستگاه‌های مرتبط با حوزه جوانان بررسی و خأاهای این حوزه‌ها شناسایی و در مطالعه میدانی از نقطه‌نظرات صاحب‌نظران و کارشناسان استفاده شده است.

۱. هرچند نمایندگان محترمی که در این تحقیق ما را یاری کرده‌اند بر این باورند که بسیاری از مشکلات حوزه جوانان با قوانین موجود قابل حل است و تنها نیاز به مدیریت دارد.

۲. بررسی وضعیت ساماندهی امور جوانان مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل ۸۵۵۰.

مقدمه

درخصوص خلأها و نقایص قانونی مرتبط با جوانان، به‌دلیل گستردگی موضوعات، باید تمامی جنبه‌های حقوقی - اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی در نظر گرفته شود بنابراین سعی شده است در این گزارش به‌صورت موضوعی و به‌ترتیب اهمیت، اقدام به بررسی آنها کرده و از منظرهای مختلف حقوق خصوصی، کیفری، حقوق عمومی (رابطه دولت و جوانان) و حقوق بین‌الملل آن را مورد بررسی قرار دهیم. گزارش خلأهای قانونی حوزه جوانان در ۹ موضوع زیر ارائه خواهد شد:

- ازدواج،
- اشتغال،
- اوقات فراغت،
- ورزش و تربیت بدنی،
- بهداشت و سلامت،
- اخلاق و تربیت دینی،
- مسکن،
- آموزش و پرورش،
- فرهنگ و هنر.

در این گزارش‌ها ضمن پرداختن به قوانین موجود و بررسی نقاط قوت و ضعف آنها، کلیه قوانین در این ۹ حوزه به تفکیک از سال‌های قبل از انقلاب تاکنون مورد بررسی قرار می‌گیرد که البته می‌تواند بسان یک بانک قوانین جوانان باشد. در بررسی مصوبات موجود بدیهی است که به اهم مصوبات و قوانین پایه در هر حوزه خاص پرداخته می‌شود.

به‌طور کلی مصوبات موجود را به اعتبار ماهیت آنها می‌توان به چهار دسته تقسیم کرد. پاره‌ای از مصوبات به تبیین سیاست‌های کلی فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی می‌پردازد. پاره‌ای دیگر از قوانین به تأسیس مؤسسات مرتبط با امور جوانان، تنظیم اساسنامه برای آن و تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی آن می‌پردازند. بخش دیگری از قوانین درخصوص ارتقای عملکرد یا اختیارات سازمان‌های خاص جوانان است و در نهایت بخش اندکی از قوانین هم بحث عضویت در ستادها و سازمان‌ها را مورد توجه قرار می‌دهد. که البته در این گزارش به‌دلیل تنوع کمی و کیفی قوانین بیشترین رویکرد متوجه دو دسته نخست قوانین است.

در ادامه ضمن ارائه راهکارها و انتقاداتی نسبت به رویکرد دولت‌ها و حکومت نسبت به جوانان و برشمردن موانع و ضعف‌های پیش روی دولت‌ها در حل مشکلات، نگاهی نیز به سازمان ملی

جوانان به‌طور خاص به‌عنوان متولی امور جوانان در کشور خواهیم داشت.

- به‌طور کلی اهم مشکلات جوانان در سه حوزه ازدواج، اشتغال و مسکن است که قانونگذار در طی روند تصویب قوانین از ابتدا تاکنون دچار نوعی سردرگمی شده است. چرا که این سه مسئله اصلی سه ضلع یک مثلث را تشکیل می‌دهند که هر کدام از اضلاع مرتبط با دو ضلع دیگر و در دیگری تأثیرگذار است، لذا باید یکی را به‌عنوان مبنای مشکلات برگزید. چنانچه دولت در حوزه اقتصادی و مشخصاً برطرف کردن مشکل اشتغال جوانان گام مؤثری بتواند بردارد، تا حدود زیادی سایر مشکلات (ازدواج، مسکن و...) خودبه‌خود حل می‌شود.

- گرچه در بسیاری از قوانین نگاهی متناسب با ویژگی‌های خاص جوانان صورت نگرفته است و قوانین دارای ضعف‌هایی است، لکن اجرای همین مقدار قوانین موجود، موجب برطرف شدن بسیاری از مشکلات خواهد شد و درواقع مشکل اصلی نبود سازوکارهای نظارتی دقیق است.

- ضمن بررسی قوانین موجود، لازم است نگاهی به قوانین بین‌المللی مرتبط با حقوق جوانان انداخت و درصورت امکان در برخی از این حوزه‌ها به‌صورت داوطلبانه عضو کنوانسیون مربوطه شد. در حوزه بین‌المللی لازم است جمهوری اسلامی ایران با تعامل سازنده با سایر کشورها درخصوص جوانان تفاهم‌نامه‌ها و معاهداتی را به امضا برساند.

- با توجه به تأسیس نهادهای متعددی که در ارتباط با جوانان در ساختار نظام جمهوری اسلامی ایران مشغول به فعالیت هستند، گرچه اکثر این نهادها دارای وظایف ذاتی خاص خود هستند لکن به جهت موضوع مشترکی که دارند (جوانان) لازم است منشور واحدی^۱ را جهت حمایت از قشر جوان نصب‌العین خود قرار دهند، که با توجه قرار دادن این منشور از طرفی، انجام اقدامات موازی دستگاه‌ها تا حدودی برطرف می‌شود و از طرف دیگر نقشه و چشم‌انداز روشن‌تری پیش روی سازمان‌ها قرار می‌گیرد که با لحاظ قرار دادن مسائل مدیریتی و تقسیم کارهای قابل انجام میان دستگاه‌های امور جوانان، مشخص می‌شود کدام دستگاه تا چه میزان موفق بوده و تا چه حدی به وظایف خود جامه عمل پوشانیده است.

برخی از این دستگاه‌ها عبارتند از: سازمان ملی جوانان، سازمان تبلیغات اسلامی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان تربیت بدنی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، سازمان خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران، سازمان صداوسیما، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، جهاد دانشگاهی، هلال احمر، بسیج دانشجویی و دانش‌آموزی، کتابخانه ملی، سازمان اوقاف و امور خیریه و...

- در بسیاری موارد که با خلأ قانونی مواجه می‌شویم، می‌توان از وجود عرف‌های مثبت و

۱. این منشور می‌تواند همان سند ملی و توسعه‌ساماندهی امور جوانان باشد که لازم است در برنامه پنجم توسعه به آن پرداخته شود و راهکارهای اجرای آن مشخص شود.

مشروع بهره جست و آنها را تبدیل به قوانین کنیم. همچنین برنامه‌های مصوب دولتی و حکومتی از جمله مواد مصوب در بیست و نهمین جلسه شورای عالی جوانان را می‌توان به‌عنوان مواد قانونی با ضمانت اجرای کافی به تصویب رساند.

- لازم است قوانین مصوب امور جوانان به نحو مطلوبی اطلاع‌رسانی شود چرا که توده جوانان از قوانین بی‌اطلاعند و این امر موجبات نارضایتی آنها را فراهم می‌کند بنابراین پیشنهاد تنظیم کتابچه‌ای با موضوع قوانین جوانان که بتواند هر فرد در سن ۱۵ سالگی (دوره جوانی) با مطالعه آن با حقوق و تکالیف خود آشنا شود پیشنهاد مناسبی است که مطالبه جوانان از دولت را به شکل جدی‌تری ممکن می‌سازد.

- نکته دیگر اینکه با مطالعه روند قانونگذاری در حوزه جوان به‌خصوص در دهه‌های گذشته به‌نظر می‌رسد نگاه دولت‌ها و قانونگذار جنبه حمایتی داشته و برای جوان به‌عنوان قشری ضعیف و ناتوان برنامه‌ریزی شده است؛ به شکلی که با اختصاص تسهیلات به او، اقدام به حل مشکلاتش شود. به‌نظر می‌رسد این نوع نگاه به جوان اثرات نامطلوبی داشته حال آنکه حقوق برای جوان به همراه تعریف تکلیف باید مطرح شود و این موتور مولد جامعه را با تحریک و ترغیب روشن کرد تا در مقابل جوانان خود را مکلف به انجام تعهداتی در قبال اخذ تسهیلات کمکی بدانند. این امر نیاز به فرهنگ‌سازی ازسوی دولت‌ها دارد و با تبیین موضوعات در جامعه و ایجاد فضای رقابتی مثبت میان جوانان، می‌توان آنان را بر تکاپو واداشت.

- اما در این مطالعه، به بررسی موضوع ازدواج می‌پردازیم و با شمردن قوانین مصوب مرتبط با مبحث ازدواج از سال ۱۳۱۰ هـ.ش تا سال ۱۳۸۷ انتقادات و پیشنهادهای خود را ارائه می‌دهیم. در بررسی مصوبات موجود بدیهی است که به اهم مصوبات و قوانین پایه در این زمینه پرداخته شود چرا که بررسی تمامی مصوبات اگرچه عملاً غیرممکن نیست، لکن کاری فرسایشی و تا حدودی بیهوده است، زیرا به فرض مثال دولت نهم در تمامی سفرهای استانی، بلااستثنا مصوباتی درخصوص اختصاص بودجه به نهادهای مختص جوانان، ارتقای اختیارات سازمانی خاص برای آنان، تبیین سیاست‌های کلی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و... جوانان و تأسیس مؤسسات و اساسنامه‌ای خاص جوانان داشته است.

با بررسی روند قانونگذاری درخصوص ازدواج جوانان از بدو تصویب قوانین پیش از انقلاب تاکنون درمی‌یابیم که قانونگذار با توجه به شرایط و مقتضیات زمانی هر برهه‌ای، اقدام به وضع قوانینی خاص خود کرده است. برای مثال قانونگذار پیش از انقلاب نسبت به وضع قوانینی اهتمام که بیانگر رابطه خصوصی افراد با یکدیگر است و جنبه حقوقی دارد این احکام شخصی غالباً از شرع مقدس و حقوق فرانسه گرفته می‌شود. در این دوره با توجه به عدم بروز مشکلات ازدواج‌های

دیر هنگام و در معرض فساد جوانان کمتر به این مسئله توجه می‌شده است. مثلاً قانون راجع به ازدواج مصوب سال ۱۳۱۰ (که البته برخی مواد این قانون هنوز هم حاکم است) به تبیین قواعد مدنی مربوط به ازدواج و طلاق و ثبت آنها می‌پردازد یا قانون حمایت از خانواده مصوب سال ۱۳۵۳ به اختلافات مدنی میان زوجین، نفقه و... پرداخته و بیشتر در صدد حل مشکلات شخصی افراد است. لکن رویکرد قانونگذار پس از انقلاب به خصوص در دهه اخیر بیشتر جنبه حمایتی و تشویقی به خود گرفته و در صدد برطرف کردن مشکلات اجتماعی جوانان و جلوگیری از تبعات ناشی از آن است. دولت در این دوره (دو دهه گذشته) خود را متعهد به تأمین حقوق اجتماعی جوانان دانسته و با دخالت در شئون مختلف اجتماعی اقتصادی جوانان، خود را متولی رسیدگی به مشکلات جوانان می‌داند و با تأسیس نهادهای مرتبط سعی در برطرف کردن این مشکلات دارد.

نگاه دولت، نگاهی کلی‌نگر و جمعی است که به دنبال ارائه راهکار برون‌رفت از مشکلات است و از تبعات منفی مشکلات اجتماعی اجتناب می‌کند.

مثلاً در خصوص جوانان، دولت مبادرت به تشکیل شورای عالی جوانان و سازمان ملی جوانان می‌کند و با وضع قوانین همچون «قانون تسهیل ازدواج جوانان مصوب ۱۳۸۴» سعی در برطرف کردن مشکلات اجتماعی و تأمین نیازهای اجتماعی جوانان دارد. که این امر را می‌توان ناشی از اقتضائات و ویژگی‌های خاص این دوره برشمرد.

۱. بررسی قوانین چهارگانه پایه در خصوص ازدواج جوانان و خانواده

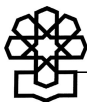
در این قسمت قوانین پایه، به استثنای دو قانون مصوب پیش از انقلاب (راجع به ازدواج ۱۳۱۰ و حمایت از خانواده ۱۳۵۳) - که با تصویب لایحه حمایت از خانواده ۱۳۸۶ این دو قانون نسخ خواهند شد - به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته است.

۱-۱. آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی خانواده ۱۳۸۷

محتوای قانون

۱. وفق این قانون که بر مبنای اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تدوین شده، کارگروه ملی خانواده موظف است نسبت به برنامه‌ریزی و سیاستگذاری جهت پایداری نهاد خانواده و تنظیم مناسبات قبل و بعد از ازدواج و تربیت فرزندان و سلامت روانی آنها اقدام کند و مصوبات خود را به هیئت وزیران ارائه نماید.

در حقیقت اجرای قانون تسهیل ازدواج منوط به تشکیل چنین کارگروهی است که برای اجرای

دستورالعمل‌های آن و عملیاتی شدن قانون مذکور باید گروهی به‌طور خاص و دقیق آن را بررسی کنند و مورد ارزیابی قرار دهند. این کارگروه برای اولین بار در تاریخ ۱۳ آبان‌ماه ۱۳۸۷ تشکیل جلسه داد و «آیین‌نامه داخلی تشکیل کارگروه ملی خانواده» را تنظیم کرد.

کارگروه ملی خانواده در استان‌های یزد، مازندران، گلستان، سمنان، قزوین و... تشکیل شد اما از آنجا که نظارت دقیقی بر روند جلسات وجود ندارد و نقطه نظرات به‌صورت غیرعلمی و غیرعملیاتی ارائه می‌شود، تاکنون کارساز نبوده و ضعف تبلیغاتی، عدم اطلاع شهروندان از برگزاری جلسات، همچنین عدم استفاده از کارشناسان موجب می‌شود از آن مصوباتی محدود در حد نوشته باقی بماند.

پیشنهاد می‌شود ضمن اطلاع‌رسانی از طریق شبکه‌های استانی، با ایجاد ارتباط (ایمیل، تلفن و...) سعی در ایجاد مشارکت متخصصان و کارشناسان استانی و دانشگاهی (دبیران، مشاوران و...) در جلسات شود و سازوکار نظارتی قوی ازسوی مجلس برای برگزاری جلسات تهیه شود، چرا که در غیر این‌صورت همان‌گونه که تاکنون جلسات مفید فایده و رضایت‌بخش نبوده، از این به بعد هم به‌دلیل عدم پیگیری‌های قوه مجریه (به‌طور جدی) و عدم همکاری سایر نهادها (صداوسیما و...) متمرکز نخواهد بود؛ البته می‌توان از طریق سؤال از وزیران مربوط (وزارت کشور و...) در مجلس به نوعی، نظارت بر فعالیت کارگروه‌های مذکور را احیا کرد.

همچنین باید مصوبات هر استان با سایر استان‌ها هماهنگ و در یک راستا باشد و با توجه به زیست‌بومی هر منطقه به‌طور خاص کمیته‌های علمی اقدام به پژوهش‌های فرهنگی خاص بومی همان منطقه داشته باشند (مثلاً سیاستگذاری در منطقه زاهدان با آذربایجان متفاوت یا سیاستگذاری در شمال کشور با جنوب کشور تفاوت چشمگیری دارد).

اعضای کمیته‌های علمی را دانشجویان بومی تحصیلکرده هر استان می‌توانند تشکیل دهند.

۱-۲. قانون تسهیل ازدواج جوانان ۱۳۸۴

۱. این قانون^۱ به‌عنوان اصلی‌ترین قانون در حوزه ازدواج جوانان است که به نوعی خط‌مشی و رویکردهای دولت و مجلس را نسبت به جوانان به نمایش می‌گذارد، قانون جنبه صرفاً حمایتی نسبت به جوان دارد و با هدف توانمندسازی جوانان برای تشکیل خانواده، دولت را مکلف به ایجاد صندوق اندوخته جوانان ازدواج می‌داند. در مواد این قانون، تأکید بر حذف موانع ازدواج (ازجمله مسکن زوجین، برگزاری مراسم ازدواج و...) صورت گرفته و ضمن اختصاص بودجه، فرهنگ‌سازی الگوهای مطلوب و اقدامات آموزشی، دستگاه‌ها را جهت تصحیح باورها و آداب و رسوم مانع

۱. گزارشی نیز با عنوان «بررسی میزان اجرایی شدن قانون تسهیل ازدواج جوانان» نیز در دست انجام است.

ازدواج، لازم می‌داند. در این قانون روز ملی ازدواج جوانان تعیین شده و به نقش صداوسیما و کتب درسی مقطع متوسطه و آموزش عالی تأکید دارد. همچنین در این قانون حسب لزوم، تشکیل کمیته سامان ازدواج را پیش‌بینی کرده است.

۲. در ماده (۲) جهت توانمندسازی جوانان برای تشکیل خانواده پیشنهاد می‌شود وام‌های بلندمدت بدون بهره جهت تأمین مسکن (وام خرید، ساخت) و اشتغال ارائه شود. که البته دولت می‌باید برای این‌کار ضرب‌الاجلی تعریف می‌کند (مانند ماده (۳) که برای جوان ضرب‌الاجل سه‌ساله گذاشته است). همچنین نحوه فعالیت صندوق اندوخته و شرایط استفاده از آنها روشن نیست. پیشنهاد می‌شود بجای اختصاص وام در دست جوانان که فقط برای شروع ازدواج کفاف می‌دهد و در ادامه زندگی به مشکل برمی‌خورند، لازم است در زمینه ایجاد اشتغال سرمایه‌گذاری کرد و نیمی از اختصاص بودجه‌ها در حوزه‌های ازدواج به سمت اشتغال برود تا ممر درآمد دائمی ایجاد شود. همچنین باید افزایش وام ازدواج متناسب با نرخ تورم در جامعه باشد.

۳. درخصوص ماده (۳) میزان اجاره بهای مسکن موقت صرفاً به‌گونه‌ای محاسبه شود که تأمین‌کننده هزینه نگهداری و بهره‌برداری از مکان سکونت موقت باشد و جنبه منفعتی نداشته باشد.

۴. در ماده (۴) «زوج‌های واجد شرایط» جهت اجرایی شدن قانون برای همه جوانان، باید اولاً شرایط مذکور به‌طور صریح مشخص شده باشد و ثانیاً در جهت تسهیل امر ازدواج که هدف مقنن است، باشد.

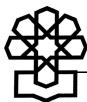
۵. درخصوص بند «الف» ماده (۵) پیشنهاد می‌شود که از طریق ساخت فیلم و سریال، مستندهایی درخصوص زندگی‌های موفق و ناموفق، تشریح نمونه‌های خارجی مطلوب و مناسب با فرهنگ ایرانی - اسلامی نیز پرداخته شود.

۶. طبق ماده (۶) قانون، دولت موظف است به‌منظور نظارت بر روند اجرایی قانون در کلیه فرمانداری‌ها، کمیته سامان ازدواج را تشکیل دهد، اگر از راه‌اندازی با تأخیر این کمیته‌ها در برخی استان‌ها بگذریم (چون در نیمی استان‌ها هنوز کمیته‌ای شکل نگرفته) این کمیته با هدف تقسیم کار استانی در حوزه‌های ازدواج و با برگزاری جلساتی با عناوین «اجلاس طلوع مهر»، «مطلع عشق» و... اقدام به فعالیت می‌کند.

باید سایر تشکل‌ها در هر استان به کمک این کمیته آمده و با ارائه الگو و نماد به محتواسازی و ارتباط با دستگاه‌های متولی این حوزه بپردازند.

همچنین درخصوص نحوه فعالیت و عملکرد این کمیته (اعضا، اساسنامه و...) هنوز اقدامی صورت نگرفته همچنین این کمیته باید ظرف مدت دو سال شغل مناسبی را براساس توانایی و تحصیلات زوج در دستگاه‌های دولتی یا غیردولتی اعم از شرکت‌ها و کارخانجات به وی معرفی کند. بعد از یک‌ماه از آخرین پیشنهاد، کمک هزینه پرداختی متوقف خواهد شد.

ترکیب اعضا کمیته سامان، کاملاً ناقص و غیرکاربردی است و در عمل نمره‌ای نخواهد داشت

چرا که افراد مذکور اولاً دارای مشغله‌های وسیع بوده و ثانیاً نیازمند نظرات و مشاوره‌های تخصصی افراد کارشناس در امر خانواده، ازدواج و تربیت جوانان هستند.

۷. درخصوص ماده (۸) اقدامی صورت نگرفته و هرچه مرکز مشاوره بوده غیرمرتبط با این قانون است.

۸. ماده (۱۰) دولت موظف است زوجین را با حداقل هزینه مشمول بیمه‌های تکمیلی خدماتی و یا تأمین اجتماعی نماید.

۹. ماده (۱۱) و (۱۲) اجرایی نشده است.

به‌طور کلی در مورد این قانون می‌توان گفت، به‌دلایل زیر تاکنون اجرا نشده است:

الف) عدم تصویب اساسنامه صندوق اندوخته ازدواج جوانان ازسوی دولت،

ب) عدم تصویب آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط دولت،

ج) عدم ابلاغ این قانون به دستگاه‌های ذیربط.

۳-۱. آیین‌نامه اجرایی ساماندهی ازدواج جوانان ۱۳۸۳

این آیین‌نامه که به استناد ماده (۱۱۲) قانون برنامه چهارم توسعه تصویب شد، علاوه‌بر شاخص‌های کمی و کیفی ازدواج، بحث طلاق را هم شامل می‌شود. از ویژگی‌های این آیین‌نامه این است که سن جوان به‌طور مشخص تعیین شده، دولت خود را مکلف به تعیین شاخص‌ها می‌داند تا از سال پایه ۱۳۸۳ این شاخص‌ها مبنای ارزیابی قرار گیرد. حال سؤال این است که آیا شاخص‌ها به‌طور کامل تاکنون ازسوی سازمان ملی جوانان ارائه شده یا نه؟ مسئله دیگر اینکه به فرض بیان شاخص‌ها، جایگاه امروز ما با توجه به این شاخص‌ها چگونه است؟ به‌نظر می‌رسد هنوز آمار مشخصی از چگونگی روند کار در مورد فعالیت‌های سازمان ارائه نشده است. (به‌دلیل عدم وجود مطالبه و نظارت کافی ازسوی مجلس).

دستگاه‌های مسئول در امر ازدواج که طبق ماده (۲) این قانون موظف به ارائه پروژه جهت تصویبند مشخص نیست مضافاً بر اینکه ماده (۲) که دستگاه‌های اجرایی را نسبت به ارائه هدیه ازدواج و تسهیلات به زوج‌های جوان مکلف می‌داند به‌صورت کلی و مبهم و تا حدودی تبعیض‌آمیز آورده شده است. همچنین نوع تسهیلات، میزان آن، نحوه ارائه و... ازسوی این دستگاه‌ها در قانون بیان نشده است.

اقدامات موازی و ناقص علاوه‌بر اینکه منتج به نتیجه مؤثر و مورد نظر نخواهد شد باعث کاهش بازدهی اقدامات صورت گرفته و نوعی عدم احساس مسئولیت خواهد شد که علت این امر را می‌توان در عدم بررسی‌های کارشناسانه در مورد موضوعات مورد تصویب و عدم وجود وحدت رویه در دولت‌ها جهت تصویب موضوعی واحد دانست. به‌عنوان مثال در ماده (۴) این آیین‌نامه صحبت از تشکیل صندوق ازدواج جوانان بوده (۱۳۸۳) اما در سال ۱۳۸۴ با روی کار آمدن دولت جدید طرح جدیدی با

عنوان صندوق مهر امام رضا (ع) مطرح شد حال سؤال این است آیا صندوق قبل تشکیل شد؟ آیا ملغی شد؟ آیا تشکیل صندوق جدید پاسخگوی نیازهای جامعه است؟

در ماده (۷)، سازمان ملی جوانان مسئول همکاری با بخش خصوصی و فعال‌سازی مجمع خیرین ازدواج است که با توجه به اهمیت اجرای اصل چهل و چهارم قانون اساسی و نیاز بهره‌گیری دولت از این پتانسیل بالقوه، اقدام مؤثر و مفیدی از سوی سازمان صورت نگرفته است. تبصره «۴» ماده (۷) تنها ماده‌ای است که به فرآیند نظارت و ارزشیابی اشاره کرد اما لازم است نظارت توسط نهادهای خارج از دولت (مجلس) صورت گیرد.

۴-۱. ازدواج دانشجویی

نهادهای سازمان ازدواج‌های دانشجویی ساده به‌عنوان راهکاری مؤثر، چند سالی است که در میان مسئولان ذیربط و اجتماعات دانشگاهی مورد توجه واقع شده است، اما برنامه‌ریزی در این زمینه و چگونگی روند اجرای این‌گونه ازدواج‌ها به‌صورت دسته‌جمعی (با توجه به مزایای این‌گونه ازدواج‌ها) آن‌طور که باید صحیح پیش نرفته است.

قانونگذار در سال ۱۳۸۶ درخصوص اعطای اعتبار برای کمک ازدواج دانشجویی مبلغی در حدود ۱۸ میلیارد ریال را جهت توزیع میان مزدوجین دانشجوی در نظر گرفته است. حال باید از لحاظ علمی بررسی کرد که آیا مبالغ اختصاص‌یافته جوابگوی نیاز بوده و آیا در جهت توزیع آن مکانیسم مناسبی ایجاد شده است یا خیر؟ به‌عبارت دیگر از میان ازدواج‌های دانشجویی بسیاری افراد بوده که با توجه به بضاعت مالی مناسب آنها نباید حمایت‌های دولتی به آنها اختصاص پیدا می‌کرد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود میزان اختصاص بودجه به دانشجویان متناسب با محل سکونت و زندگی آنها به شکل منطقه‌ای، محلی و با نظارت کافی صورت گیرد تا حمایت‌های دولتی مؤثرتر واقع شود. می‌توان گفت دانشجوی مزدوج در قبال این حمایت و حقی که از سوی دولت دریافت می‌دارد، تکلیفی به انجام کاری را دارد و آن برگزاری مراسم عقد ساده جهت تشکیل خانواده است و موظف است بودجه اختصاص‌یافته را به این منظور خرج کند.

قوانین تابعیت فرزندان ازدواج‌های زنان ایرانی با مردان خارجی، اجباری شدن آزمایش تالاسمی قبل از ازدواج، تشکیل محاکم مستقل در هر حوزه قضایی برای رسیدگی بر امور خانواده، ضوابط ازدواج اتباع خارجی با زنان ایران، شرط اجازه ولی دختر باکره در ازدواج، عدم اخذ وجوه هزینه تمبر اعلامیه‌های ازدواج و طلاق، ارائه گواهینامه پزشک قبل از ازدواج و در نهایت قانون راجع به ازدواج از جمله سایر مصوبات در این حوزه است که به دلیل موضوعیت نداشتن در بحث از پرداختن به آنها اجتناب می‌شود.

۲. پیشنهادات اجرایی جهت رفع خلأهای قانونی حوزه ازدواج

برخی از پیشنهادات ضمن بررسی و نقد قوانین در بخش گذشته ذکر شد، در این بخش به صورت متمرکز پیشنهاداتی جهت انسجام و مرتفع‌سازی خلأهای قانونی و موضوعات پیشنهادی جهت تکمیل قوانین ارائه می‌شود. پیش از مسئله، ذکر این نکته ضروری است که قانونگذاری در مورد ازدواج در ایران حدود ۸۰ سال قدمت دارد و این سابقه تاریخی با وجود ظرائف خانوادگی حجم قابل قبولی از قوانین و موضوعات را در اختیار نهاده است؛ به شکلی که مشکل اساسی کمبود قوانین و مقررات در حوزه ازدواج وجود ندارد.

ضمن آنکه ورود بی‌رویه قانون به بحث ازدواج که اصولاً امری فرهنگی است در کلیت امر مناسب نیست و بهتر است تا جای ممکن از تورم قوانین خودداری شود. نکته دیگر آنکه مشکلات کنونی امر ازدواج غالباً فرهنگی-اقتصادی است و حل این معضل (مانند غالب پدیده‌های اجتماعی) ثمره مجموعه‌ای از سیاست‌های تقنینی در حوزه‌های مختلف فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و حتی سیاسی است و نمی‌توان به‌عنوان یک موضوع واحد به آن پرداخت؛ اما به هر روی آنچه مهم است:

۲-۱. تنقیح قوانین و ساده‌سازی

اولین پیشنهاد قابل ارائه با توجه به حجم و پراکندگی فراوان قوانین خانواده و ازدواج در حوزه‌های مختلف تنقیح و یکپارچه‌سازی قوانین حقوقی-رفاهی و تسهیلاتی است. قوانین متشتت و دیرپاب و سخت فهم با آیین‌نامه‌های مفصل اداری خود مشکلی به مشکلات ازدواج اضافه می‌کند و بهتر است همه قوانین منقح و ساده‌سازی و شفاف‌نویسی شود و ذیل یک قانون (قانون خانواده) آورده شود.

۲-۲. نهادسازی

در کشور ما برای بسیاری از مأموریت‌های مشترک بین دستگاهی، ساختارهای اجرایی و اداری مخصوص و ویژه‌ای ایجاد می‌شود (مانند سازمان ملی جوانان و ستاد مبارزه با مواد مخدر و...) از سویی تجربه سالیان گذشته نشان داده است که واگذاری امر ازدواج به نهادهایی مانند سازمان ملی جوانان مؤثر نیست و نهادهای ناظر و مجری هر دو باید با هم در تعامل نزدیکی مشکلات را حل کنند، لذا به نظر می‌رسد با توجه به اهمیت بحث ازدواج ایجاد نهادی مخصوص این امر می‌تواند در تسهیل امور تسریع نماید. این نهاد می‌تواند در قالب ستاد یا شورای عالی پیش‌بینی شود. هر چند تأسیس نهاد جدید با مشکلات فراوانی همراه است، اما به هر حال این مسئله می‌تواند به‌عنوان یک پیشنهاد مورد بررسی قرار گیرد، تشکیل کارگروه ملی خانواده در این زمینه گام مثبتی است.

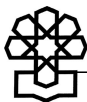

۲-۳. محدودسازی مهریه

امروزه مهریه نه هدیه بلکه ضمانت اجرای بقای خانواده است. اما از همین ضمانت اجرا نیز اکنون به صورتی غیرمعقول بهره برده می‌شود. از سویی تا به حال چندین بار بحث تحدید مهریه مطرح و به بحث‌های دامنه‌داری منتهی شده است. به نظر می‌رسد کارشناسی جدی این مسئله و تدوین شرایطی برای تعیین مهریه می‌تواند در فرهنگ‌سازی مؤثر واقع شود هرچند در کوتاه‌مدت ممکن است به کاهش آمار ازدواج منجر شود، اما در طولانی‌مدت مفید خواهد بود.

۲-۴. منطقی‌سازی نظام اقتصادی - شغلی - تحصیلی با مقررات ازدواج

یکی از معضلات کشورهای درحال گذار ناهماهنگی و ناهمخوانی نظام‌های مختلف اجتماعی در این کشورهاست. اکنون در ایران مخارج تهیه مسکن و نفقه برعهده پسران است. از سویی آنان وظیفه سربازی را نیز برعهده دارند، عرف‌های اجتماعی مخارج جشن عروسی، خریدها و سایر هزینه‌های جانبی را نیز بر آنان تحمیل می‌کند و نظام کارشناسی در جامعه به‌گونه‌ای طراحی شده که بدون تحصیلات کاریابی مشکل است. ازسوی دیگر زنان امکانات بیشتری برای تحصیل و کاریابی داشته و موظف به نفقه و خدمت سربازی نیز نیستند، این مسائل همگی سن ازدواج را افزایش و ازدواج‌های موفق را کاهش می‌دهد که نیاز به چاره‌اندیشی‌های چندجانبه حقوقی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارد.

پیوست‌ها**متن تفصیلی قوانین مرتبط****آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی خانواده****وزارت آموزش و پرورش - مرکز امور زنان و خانواده**

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۴/۱۹ بنا به پیشنهاد شماره ۵۳۷۳/دش مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۲۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی و به استناد اصل یکصدوسی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی خانواده را به شرح زیر تصویب کرد:

آیین‌نامه تشکیل کارگروه ملی خانواده**ماده (۱)**

به منظور تحقق اصل دهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، کارگروه ملی خانواده با هدف تقویت و تحکیم نهاد مقدس خانواده و پاسداری از قداست آن و استوار ساختن روابط خانوادگی برپایه حقوق و اخلاق اسلامی با ترکیب اعضای زیر تشکیل می‌شود.

۱. معاون اول رئیس‌جمهور (رئیس)،
۲. وزیر آموزش و پرورش (نایب رئیس)،
۳. وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی،
۴. وزیر علوم، تحقیقات و فناوری،
۵. وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی،
۶. وزیر رفاه و تأمین اجتماعی،
۷. وزیر کشور،
۸. وزیر دادگستری،
۹. وزیر کار و امور اجتماعی،
۱۰. معاون توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور،
۱۱. رئیس سازمان تربیت بدنی،
۱۲. رئیس سازمان ملی جوانان،
۱۳. رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران،
۱۴. رئیس سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران،
۱۵. معاون اول قوه قضائیه،

۱۶. رئیس سازمان تبلیغات اسلامی،
۱۷. سرپرست کمیته امداد امام خمینی (ره)،
۱۸. رئیس سازمان بهزیستی کشور،
۱۹. رؤسای کمیسیون‌های اجتماعی و فرهنگی مجلس شورای اسلامی (به‌عنوان ناظر)،
۲۰. مدیر حوزه علمیه قم،
۲۱. رئیس شورای سیاستگذاری ائمه جمعه،
۲۲. دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی،
۲۳. رئیس مرکز امور زنان و خانواده (دبیر کارگروه)،
۲۴. سه نفر صاحب‌نظر در امور خانواده و تعلیم و تربیت به پیشنهاد مرکز امور زنان و خانواده.

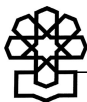
ماده (۲)

وظایف کارگروه یاد شده عبارتند از:

۱. تبیین مفاهیم بنیادین خانواده، معرفی خانواده تراز و الگو و ترسیم روش‌های صحیح مدیریت و مشارکت در خانواده به‌منظور رشد همه اعضای خانواده.
۲. برنامه‌ریزی و سیاستگذاری برای پایداری نهاد خانواده به‌منظور حفظ اصول و تقویت ارزش‌های اسلامی و ملی در جامعه.
۳. برنامه‌ریزی و سیاستگذاری برای حفظ و ترفیع جایگاه خانواده و تقویت کارکردهای متفاوت خانواده و رفع موانع و مشکلات آن.
۴. برنامه‌ریزی به‌منظور آگاهی‌بخشی به زنان و مردان در تشکیل و بهبود روابط خانوادگی و زناشویی قبل و بعد از ازدواج و تربیت صحیح فرزندان از طریق خانواده.
۵. برنامه‌ریزی و سیاستگذاری به‌منظور تأمین سلامت جسمانی و روانی اعضای خانواده و تأثیر آن در سلامت جامعه.

ماده (۳)

مصوبات کارگروه برای طرح در جلسه هیئت وزیران ارسال خواهد شد.
تبصره - کارگروه موظف است آن دسته از وظایف و اختیارات هیئت وزیران را که مرتبط با وظایف کارگروه می‌باشد احصا و به استناد اصل یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به‌منظور اخذ تفویض اختیارات مذکور به هیئت وزیران ارائه نماید.

ماده (۴)

دبیرخانه کارگروه در مرکز امور زنان و خانواده تشکیل خواهد شد.

ماده (۵)

کارگروه می‌تواند از دستگاه‌های دیگر در صورت لزوم دعوت به عمل آورد.

معاون اول رئیس‌جمهور - پرویز داودی

تصمیم‌نامه در خصوص اعطای اعتبار برای کمک به ازدواج دانشجویی، ۱۳۸۸/۲/۵

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۲/۵ و به‌منظور کمک به ازدواج دانشجویی موافقت کرد. دستگاه‌های اجرایی موضوع جدول این تصمیم‌نامه، مبالغ مربوط را از اعتبارات دستگاه متبوع یا از طریق شرکت‌های زیرمجموعه در اختیار معاونت اجرایی رئیس‌جمهور قرار دهند تا بین مزدوجین دانشجو توزیع شود.

نام دستگاه	مبالغ
وزارت اطلاعات	دو میلیارد ریال
وزارت کشور	یک میلیارد ریال
نهاد ریاست‌جمهوری (معاونت اجرایی)	پنج میلیارد ریال
وزارت رفاه و تأمین اجتماعی	دو میلیارد ریال
وزارت امور خارجه	یک میلیارد ریال
وزارت صنایع و معادن	یک میلیارد ریال
وزارت امور اقتصادی و دارایی (بانک‌ها)	پنج میلیارد ریال
مرکز امور زنان و خانواده	یک میلیارد ریال

اختصاص اعتبار به‌منظور پرداخت تسهیلات در امر ازدواج جوانان در اختیار صندوق

مهر امام رضا (ع)، ۱۳۸۶/۲/۲

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۲/۲ بنا به پیشنهاد وزارت کار و امور اجتماعی و به استناد اصل یکصدوسی‌وهشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تصویب کرد:

اعتبارات ردیف ۵۰۳۸۶۵ موضوع بند «ک» تبصره «۲» قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور به‌منظور پرداخت تسهیلات در امر ازدواج جوانان در اختیار صندوق مهر امام رضا (ع) قرار گیرد. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور نسبت به امضای موافقتنامه مربوط با صندوق یاد شده، با رعایت قوانین و مقررات مربوط اقدام نماید.

پرداخت وام قرض الحسنه ضروری، ودیعه مسکن، درمان، تحصیل و ازدواج توسط بانک

مرکزی جمهوری اسلامی ایران در استان تهران، ۱۳۸۵/۸/۳

هیئت وزیران در جلسه مورخ ۱۳۸۵/۸/۳ که در مرکز استان تهران تشکیل شد، موافقت کرد: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مبلغ سیصد میلیارد (۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۳۰۰) ریال وام قرض الحسنه ضروری، ودیعه مسکن، درمان، تحصیل و ازدواج (با اولویت) را علاوه بر سقف اعتبار عادی استان از طریق بانک‌های عامل استان تهران اختصاص دهد تا به متقاضیان واجد شرایط پرداخت گردد. گزارش عملکرد این تصمیم‌نامه توسط استانداری تهران به صورت ماهیانه به معاون اجرایی رئیس‌جمهور ارائه می‌شود.

قانون تعیین تکلیف تابعیت فرزندان حاصل از ازدواج زنان ایرانی با مردان خارجی، ۱۳۸۵/۷/۲

وزارت کشور نسبت به احراز ولادت طفل در ایران و صدور پروانه ازدواج موضوع ماده (۱۰۶۰) قانون مدنی اقدام می‌کند و نیروی انتظامی نیز با اعلام وزارت کشور پروانه اقامت برای پدر خارجی مذکور در این ماده صادر می‌کند. فرزندان موضوع این ماده قبل از تحصیل تابعیت نیز مجاز به اقامت در ایران می‌باشند.

تبصره «۱» - چنانچه سن مشمولین این ماده در زمان تصویب بیش از هجده سال تمام باشد باید حداکثر ظرف یکسال اقدام به تقاضای تابعیت ایرانی نمایند.

تبصره «۲» - از تاریخ تصویب این قانون کسانی که در اثر ازدواج زن ایرانی و مرد خارجی در ایران متولد شوند و ازدواج والدین آنان از ابتدا با رعایت ماده (۱۰۶۰) قانون مدنی به ثبت رسیده باشد، پس از رسیدن به سن هجده سال تمام و حداکثر ظرف مدت یکسال، بدون رعایت شرط سکونت مندرج در ماده (۹۷۹) قانون مدنی به تابعیت ایران پذیرفته می‌شوند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده و دو تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه دوم مهرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و پنج مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۵/۷/۱۲ به تأیید شورای محترم نگهبان رسید.

اختصاص مبلغی از محل اعتبار هزینه‌ای (جاری) ردیف ۵۰۳۸۶۵ با عنوان «صندوق

اندوخته ازدواج جوانان - موضوع قانون تسهیل ازدواج جوانان»، ۱۳۸۵/۵/۱

مبلغ سه هزار و دویست میلیارد (۰۰۰،۰۰۰،۰۰۰،۲۰۰،۳) ریال از محل اعتبار هزینه‌ای (جاری) ردیف ۵۰۳۸۶۵ با عنوان «صندوق اندوخته ازدواج جوانان - موضوع قانون تسهیل ازدواج جوانان» به

استناد بند «۱» مصوبه شماره ۱۱۷۹۵/۱۹۰۱ مورخ ۱۳۸۵/۱/۲۹ شورای عالی اداری، در اختیار صندوق اشتغال، ازدواج و مسکن مهر امام رضا (ع) قرار گیرد تا پس از مبادله موافقتنامه و برابر قوانین و مقررات مربوط، هزینه شود.

قانون تسهیل ازدواج جوانان سال ۱۳۸۴

ماده (۱)

به منظور توانمندسازی جوانان برای تشکیل خانواده، دولت مکلف است صندوق اندوخته ازدواج جوانان را ایجاد نماید. اساسنامه صندوق شامل ماهیت صندوق، منابع مالی، ارکان، شرح وظایف صندوق و نحوه عضویت در آن ظرف سه ماه از تصویب این قانون توسط دولت تهیه و جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی ارائه می‌شود.

ماده (۲)

دولت مکلف است علاوه بر استفاده از منابع بودجه سنواتی پیش‌بینی شده، از محل «صندوق اندوخته ازدواج جوانان» به مزدوجین نیازمند به اجاره مسکن، حسب تشخیص کمیته سامان ازدواج با توجه به امکانات صندوق، وام ودیعه مسکن پرداخت کند.

ماده (۳)

با تأکید بر روش‌های انبوه‌سازی، کوچک‌سازی، ارزان‌سازی و استفاده از روش‌های نوین ساخت در امر مسکن، دولت مکلف است علاوه بر بهره‌مندی از تسهیلات متداول و رایج فعلی (انبوه‌سازی و اجاره به شرط تملیک) از طریق نهادهای عمومی نظیر شهرداری و اوقاف و امور خیریه و با بهره‌گیری از همکاری و امکانات وزارت مسکن و شهرسازی و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و استفاده از زمین‌های دولتی یا زمین‌های اهدایی خیرین، واحدهای ساختمانی به‌عنوان «مسکن موقت» احداث کرده و آنها را در اختیار زوج‌های جوان با اجاره مناسب قرار دهد. مدت استفاده هر زوج متقاضی از این واحدها حداکثر سه سال است.

ماده (۴)

الف) کلیه دستگاه‌های دولتی، نهادهای عمومی و شهرداری‌های دارای تسهیلات رفاهی، فرهنگسرا و تالار، باشگاه و اردوگاه موظفند با هماهنگی کمیته سامان ازدواج، فضاهای مذکور را برای برگزاری جشن و مراسم ازدواج در اختیار زوج‌های واجد شرایط قرار دهند.

ب) به هریک از خانواده‌های جوان عضو صندوق که هیچ‌یک از زوجین اشتغال به‌کار یا منبع درآمدی نداشته باشند، حداکثر تا مدت دو سال پس از تاریخ ازدواج مبلغی به‌عنوان کمک هزینه زندگی به‌صورت قرض‌الحسنه پرداخت می‌گردد.

سقف مبلغ مذکور را کمیته سامان ازدواج متناسب با سرمایه صندوق تعیین خواهد نمود.

ماده (۵)

دولت مکلف است به‌منظور تکریم و ترویج سنت حسنه نبوی ازدواج، فرهنگ‌سازی و ترویج الگوهای مطلوب، با استفاده از امکانات رسانه ملی و دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی اقدامات ذیل را انجام دهد:

الف) تصحیح باورها و آداب و رسوم مانع و مزاحم ازدواج جوانان در مناطق کشور.

ب) تشویق جوانان و خانواده‌ها به برپایی جشن‌های گروهی و کاهش هزینه‌های تشریفات مراسم ازدواج.

ج) روز اول ذی‌الحجه (روز ازدواج امیرالمؤمنین (ع) و فاطمه زهرا (س)) به‌عنوان روز ازدواج جوانان نامگذاری شود.

د) طرح مباحث مربوط به چگونگی تشکیل خانواده و روش‌ها و آداب همسرگزینی و ازدواج آسان و شرعی از طریق رسانه‌های گروهی، صداوسیما، کتب درسی مقطع متوسطه (سال سوم و پیش‌دانشگاهی) و آموزش عالی.

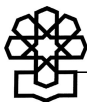
ماده (۶)

دولت موظف است به‌منظور سامان فعالیت‌های ازدواج در استان‌ها و نظارت بر روند اجرایی این قانون در کلیه فرمانداری‌ها، کمیته سامان ازدواج متشکل از فرماندار، امام جمعه شهر و رئیس شورای شهر تشکیل دهد.

تبصره ۱ - این کمیته حسب مورد می‌تواند از شخصیت‌های حقیقی و حقوقی جهت شرکت در جلسات و تصمیم‌گیری‌های ذیربط دعوت به‌عمل آورد.

تبصره ۲ - کلیه دستگاه‌های ذیربط موظف به همکاری با این کمیته هستند.

تبصره ۳ - استانداران موظفند پس از دریافت گزارش اقدامات کمیته‌ها، نتیجه را از طریق دولت به تفکیک هر استان به‌صورت سالانه به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی گزارش کنند.

ماده (۷)

به منظور رفع موانعی که باعث تأخیر ازدواج می‌گردد و تشویق و ترغیب جوانان به ازدواج و تشکیل خانواده، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح مکلف است پس از موافقت فرمانده کل نیروهای مسلح اقدامات ذیل را انجام دهد:

- الف) تعیین محل خدمت سربازان متأهل در نزدیک‌ترین پادگان و مرکز نظامی محل سکونت.
ب) پرداخت مستمری به میزان حداقل دو برابر سربازان مجرد به سربازان متأهل که میزان افزایش مستمری متأهلین از محل صندوق اندوخته ازدواج جوانان تأمین می‌گردد.

ماده (۸)

دولت موظف است طرح جامع آموزش و مشاوره قبل و بعد از ازدواج مشتمل بر برنامه‌های مشاوره برای همسریابی، تشکیل خانواده، آماده‌سازی زوج‌های جوان برای آغاز زندگی مشترک، آشنایی با حقوق خانوادگی و اخلاق همسرمداری و آمادگی برای داشتن فرزند را تهیه و ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به مجلس ارائه دهد.

ماده (۹)

دولت مکلف است متأهلین واجد شرایط را در اولویت دسترسی به فرصت‌های شغلی، وام اشتغال و وام مسکن قرار دهد.

ماده (۱۰)

وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مؤسسات دارای مرکز آموزشی، موظفند در چارچوب بودجه سنواتی نسبت به ساخت و واگذاری خوابگاه‌ها برای متأهلین اقدام لازم را معمول دارند و همچنین نسبت به پرداخت کمک هزینه تحصیلی به دانشجویان متأهل به میزان دو برابر دانشجویان مجرد، که افزایش آن از محل صندوق اندوخته ازدواج جوانان تأمین می‌شود، اقدام نمایند.

تبصره - دانشجویان متأهل رشته‌های پزشکی مجازند قبل از انجام خدمت سربازی و طرح خدمت نیروی انسانی در آزمون دوره‌های تخصصی شرکت کنند.

ماده (۱۱)

آیین‌نامه اجرایی این قانون پس از تصویب اساسنامه صندوق توسط مجلس شورای اسلامی، ظرف مدت سه ماه توسط دولت تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده (۱۲)

گزارش اجرای این قانون هر ۶ ماه یکبار توسط دولت تهیه و به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی تقدیم می‌شود.

ماده (۱۳)

وزرای امور اقتصادی و دارایی، مسکن و شهرسازی و کشور در موارد مرتبط مسئول حسن اجرای این قانون در برابر مجلس شورای اسلامی می‌باشند.
قانون فوق مشتمل بر سیزده ماده و چهار تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ بیست‌وهفتم آذرماه یک‌هزار و سیصد و هشتاد و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۴/۱۰/۷ به تأیید شورای نگهبان رسید.

آیین‌نامه اجرایی ساماندهی ازدواج جوانان، ۱۳۸۳/۱۲/۲۶**ماده (۱)**

در این آیین‌نامه اصطلاحات زیر در معانی مشروح به‌کار می‌روند:

الف) قانون: قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

ب) سازمان: سازمان ملی جوانان.

ج) سازمان مدیریت: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

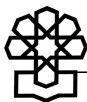
د) شورا: شورای عالی جوانان.

هـ) جوانان: کلیه جمعیت ۱۵ - ۲۹ ساله کشور.

و) برنامه: برنامه ساماندهی ازدواج جوانان.

ز) کمیسیون ازدواج: کمیسیون ازدواج شورای عالی جوانان.

ح) دبیرخانه کمیسیون: دبیرخانه کمیسیون ازدواج شورای عالی جوانان.

ماده (۲)

سازمان موظف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذیربط، شاخص‌های کمی و کیفی مربوط به ازدواج و طلاق زوج‌های جوان و روش محاسبه آنها را با هماهنگی سازمان مدیریت نهایی و از سال پایه (۱۳۸۳) محاسبه تا در طول سال‌های برنامه چهارم توسعه مبنای ارزیابی نتایج حاصل از اجرای برنامه قرار گیرد.

ماده (۳)

دستگاه‌های مرتبط با ازدواج جوانان موظفند در طول برنامه چهارم توسعه و در چارچوب استراتژی‌ها، سیاست‌ها، خط‌مشی‌های اجرایی و سازمان اجرایی برنامه، اقدامات لازم را به‌منظور تحقق اهداف برنامه انجام دهند. به این منظور کلیه دستگاه‌های مسئول تدوین پروژه‌های مندرج در برنامه باید حداکثر سه ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه، پروژه‌های مربوط را در سطح ملی و استانی تدوین و جهت تصویب به دبیرخانه کمیسیون ارائه دهند.

تبصره ۱ - اجرای کلیه برنامه‌های مصوب کمیسیون در سطح استان‌ها، به‌عهد کمیته برنامه‌ریزی امور بانوان و جوانان وابسته به شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان می‌باشد.

ماده (۴)

به‌منظور تسهیل امر ازدواج و جلب مشارکت بانک‌ها، بخش خصوصی و مؤسسات عمومی و افراد خیر، صندوق ازدواج جوانان با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تأسیس می‌گردد. اساسنامه این صندوق پس از تأیید سازمان مدیریت با مسئولیت و نظارت سازمان اقدام خواهد شد.

تبصره - میزان وام پرداختی به زوجین جوان از سوی بانک‌ها از ۶ میلیون (۶,۰۰۰,۰۰۰) ریال به ده‌میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در سال ۱۳۸۴ افزایش می‌یابد.

ماده (۵)

به‌منظور تشویق خانواده‌ها و جوانان در امر ازدواج، صندوق حساب پس‌انداز ازدواج جوانان توسط وزارت رفاه و تأمین اجتماعی تأسیس خواهد شد. دستورالعمل اجرایی آن توسط وزارت رفاه و تأمین اجتماعی و سازمان با همکاری سازمان مدیریت تنظیم و ابلاغ می‌گردد.

ماده (۶)

از ابتدای سال ۱۳۸۴ کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور مجازند با همکاری سازمان مدیریت از محل اعتبارات جاری خود نسبت به ارائه هدیه ازدواج و تسهیلات و خدمات ویژه از محل صرفه‌جویی اعتبارات به زوج‌های جوان در آن دستگاه اقدام نمایند.

ماده (۷)

سازمان به‌عنوان متولی ساماندهی امر ازدواج جوانان تعیین می‌گردد تا در چارچوب سیاست‌ها، برنامه‌ها و تقسیم کار ملی مصوب شورا نسبت به حسن اجرای برنامه‌ها و نظارت بر فرآیند اقدامات پیش‌بینی شده و همکاری دستگاه‌های اجرایی مرتبط، مؤسسات و نهادهای عمومی و همکاری بخش خصوصی و فعال‌سازی مجمع خیرین ازدواج، اقدامات لازم را به‌عمل آورد.

تبصره «۳» - سازمان مدیریت موظف است منابع مورد نیاز پروژه‌های مصوب شورا را از سال ۱۳۸۴ در بودجه عمومی دولت ذیل ردیف سازمان و دستگاه‌های اجرایی پیش‌بینی نماید.

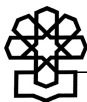
تبصره «۴» - فرآیند نظارت و ارزشیابی برنامه مطابق آیین‌نامه اجرایی سند ملی ساماندهی امور جوانان خواهد بود و سازمان موظف است هر ساله گزارش پیشرفت کار در زمینه ساماندهی ازدواج را به هیئت‌وزیران ارائه نماید.

اجباری شدن آزمایش تشخیص ناقلین تالاسمی قبل از ازدواج، ۱۳۷۶/۱/۱۰

آزمایش تشخیص ناقلین تالاسمی قبل از ازدواج اجباری شود و دفاتر ازدواج گواهی‌نامه مربوط را از نامزدها مطالبه و پس از بایگانی آن به عقد و ازدواج ثبت آن با قید موجود بودن گواهی‌نامه یاد شده، اقدام نمایند.

تشکیل محاکم مستقل در هر حوزه قضایی برای رسیدگی به امور خانواده، ۱۳۷۵/۸/۱۵

تشکیل محاکم مستقل در هر حوزه قضایی برای رسیدگی به امور خانواده بخشنامه به رؤسای کل دادگستری‌های سراسر کشور هرچند طی سالیان گذشته و در جریان اجرای قانون [تشکیل] دادگاه‌های عمومی و انقلاب از طریق ارجاع و اقدام عملی به تشکیل شعب خاص امور خانواده و نیز با اعمال بند «۳» ماده (۳) آن قانون در خصوص صدور ابلاغ ویژه برای قضات صالح به رسیدگی اصل نکاح و طلاق عنایت تام و دقت کافی در تحقق بند «۳» اصل بیست‌ویکم قانون اساسی موضوع اهتمام به حفظ کیان و قداست خانواده و تأکید به وجود دادگاه صالح برای رسیدگی به این امور

به عمل آمده؛ اکنون در نظر است که با استفاده از اختیارات حاصل از ماده (۴) قانون یاد شده در هر حوزه قضایی در حد لازم، محاکم مستقل تشکیل گردد؛ لذا اقتضا دارد ضمن تمهید و فراهم کردن امکانات مناسب در اسرع وقت، قضات واجد شرایط معرفی تا وفق مقررات برای صدور ابلاغ اقدام شود.

محمد یزدی رئیس قوه قضائیه

تدریس دو واحد درس تحت عنوان «دانش خانواده»، ۱۳۷۳/۱/۱۶»

تدریس دو واحد درس تحت عنوان «دانش خانواده»

(مصوب سیصد و بیست و ششمین جلسه مورخ ۱۳۷۳/۱/۱۶ شورای عالی انقلاب فرهنگی)

بنابر پیشنهاد رئیس شورای فرهنگی اجتماعی زنان مقرر شد که با توجه به مصوبه مجلس شورای اسلامی، دو واحد درس تحت عنوان «دانش خانواده»، در دانشگاه‌هایی که توانایی ارائه این درس را دارند به صورت آزاد (نه اجباری و نه اجباری) تدریس شود.

قانون تنظیم خانواده و جمعیت، ۱۳۷۲/۲/۲۶

ماده (۱)

کلیه امتیازاتی که در قوانین براساس تعداد فرزندان یا عائله پیش‌بینی و وضع شده‌اند در مورد فرزندان چهارم و بعد که پس از یک سال از تصویب این قانون متولد می‌شوند قابل محاسبه و اعمال نخواهد بود و فرزندان که تا تاریخ مزبور متولد می‌شوند کماکان از امتیازات مقرر شده برخوردار می‌باشند.

تبصره «۱» - نحوه استفاده از امتیازات پیش‌بینی شده در قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع

تشخیص مصلحت نظام و قانون تأمین اجتماعی مصوب سال ۱۳۵۴ به شرح زیر خواهد بود:

الف) مرخصی بارداری و زایمان کارگران زن (موضوع ماده (۷۶) قانون کار مصوب ۱۳۶۸/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام) برای فرزندان چهارم و بعد که پس از یک سال از تصویب این قانون متولد می‌شوند، از مرخصی استحقاقی موجود و آتی کارگر کسر خواهد شد.

ب) هزینه نگهداری فرزندان کارگران زن در مراکز نگهداری (موضوع ماده (۷۸) قانون کار مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام) برای فرزندان چهارم و بعد که پس از یک سال از تصویب این قانون متولد می‌شوند، به‌عهد کارگر خواهد بود.

ج) حق بیمه فرزندان (موضوع ماده (۵۸) قانون تأمین اجتماعی مصوب سال ۱۳۵۴) برای فرزندان چهارم و بعد که پس از یک سال از تصویب این قانون متولد می‌شوند، به‌صورت جداگانه

تعیین و مطابق تعرفه تأمین اجتماعی از بیمه شده دریافت می‌گردد.
تبصره «۲» - این قانون در مورد سازمان‌ها و مؤسساتی شمول حکم بر آنها مستلزم ذکر نام است
نیز جاری می‌باشد.

ماده (۲)

وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف به اجرای برنامه‌های ذیل می‌باشند.
الف) وزارت آموزش و پرورش موظف خواهد بود که مطالب آموزشی مربوط به جمعیت و تأمین سلامتی مادران و کودکان را در متون درسی خود به‌نحوی مؤثر بگنجانند.
ب) وزارت فرهنگ و آموزش عالی و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف به ایجاد یک واحد درسی به نام جمعیت و تنظیم خانواده در کلیه رشته‌های آموزشی می‌باشند.
ج) وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف است زمینه‌های جلب مشارکت فعال و مؤثر روزنامه‌نگاران، فیلم‌سازان و سایر هنرمندانی را که به‌نحوی با آن وزارتخانه ارتباط دارند به‌منظور ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی از برنامه‌های جمعیت و تنظیم خانواده فراهم نماید.

ماده (۳)

سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران موظف است جهت ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی در تأمین سلامت کودکان و مادران و جمعیت برنامه‌های آموزشی رادیویی و تلویزیونی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم تهیه و پخش نماید.

ماده (۴)

هزینه‌های ناشی از مواد (۲) و (۳) از محل کاهش هزینه‌های دولت که با اجرای ماده (۱) این قانون حاصل می‌شود تأمین خواهد شد.

قانون فوق مشتمل بر چهار ماده و دو تبصره در جلسه روز یکشنبه بیست‌وششم اردیبهشت‌ماه یک‌هزار و سیصد و هفتاد و دو مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۲/۳/۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

رئیس مجلس شورای اسلامی - علی‌اکبر ناطق نوری

رأی وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور در مورد صلاحیت دادگاه مدنی خاص

در رسیدگی به دعوی الزام تنظیم سند رسمی و ثبت ازدواج، ۱۳۷۰/۴/۱

رأی وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور در مورد صلاحیت دادگاه مدنی خاص در

رسیدگی به دعوی الزام تنظیم سند رسمی و ثبت ازدواج

ضوابط و مقررات ازدواج اتباع خارجی با زنان ایرانی، ۱۳۶۶/۱۲/۱۸

ضوابط و مقررات ازدواج اتباع خارجی با زنان ایرانی بخشنامه به کلیه مقامات قضایی سراسر کشور و سازمان ثبت اسناد و املاک اطلاعات واصله به شورای عالی قضایی حکایت از این دارد که عدم رعایت مقررات مربوط به ازدواج اتباع بیگانه با زنان ایرانی، مشکلات بسیاری را برای این زنان و خانواده آنها و اطفال ناشی از این ازدواج‌ها فراهم آورده است، لذا لزوماً متذکر می‌شود ماده (۱۷) قانون ازدواج مصوب بیست و سوم مردادماه سال ۱۳۱۰ که مقرر می‌دارد: ازدواج مسلمه با غیرمسلم ممنوع است ازدواج زن ایرانی با تبعه خارجی در مواردی هم که مانع قانونی ندارد، موکول به اجازه مخصوص بوده و دولت باید در هر نقطه مرجعی را برای دادن اجازه، معین نماید. هر خارجی که بدون اجازه مذکور در فوق، با زن ایرانی ازدواج نماید به حبس تأدیبی از یک سال تا سه سال محکوم خواهد شد. باید دقیقاً رعایت و اجرا شود. بنابراین، اتباع خارجی که بدون تحصیل اذن مخصوص دولت جمهوری اسلامی ایران مبادرت به ازدواج با زنان ایرانی می‌نمایند قابل تعقیب کیفری می‌باشند و دادرها و دادگاه‌ها باید مدلول ماده مذکور را به‌دقت به اجرا گذارند و دفاتر ثبت ازدواج نیز مکلفند از ثبت این ازدواج‌ها که بدون تحصیل اذن دولت است خودداری نمایند، در غیر این صورت، آنها نیز تحت تعقیب کیفری قرار خواهند گرفت. مرجع صدور جواز ازدواج به‌موجب مقررات فعلی، وزارت کشور و در خارج از ایران کنسولگری‌های دولت جمهوری اسلامی ایران می‌باشد. مقتضی است سازمان ثبت اسناد و املاک، متن بخشنامه را به کلیه دفاتر ثبت ازدواج، ابلاغ و مقامات قضایی مفاد آن را دقیقاً اجرا کند. در اجلاس ۴۰۶-۶۶.۱۲.۱۶ به تصویب رسید.

موسوی اردبیلی شورای عالی قضایی

رأی وحدت رویه هیئت عمومی دیوان عالی کشور در مورد شرط اجازه ولی دختر باکره

در ازدواج ۱۳۶۳/۲/۳۱

لایحه قانونی راجع به عدم اخذ وجوه مربوط به هزینه تمبر اعلامیه‌های ازدواج و طلاق، ۱۳۵۸/۷/۱۹

قانون حمایت خانواده، ۱۳۵۳/۱۱/۱۵

ماده (۱)

به کلیه اختلافات مدنی ناشی از امر زناشویی و دعاوی خانوادگی و امور مربوط به صغار از قبیل نصب و عزل قیم و ضم و امین در دادگاه‌های شهرستان و در نقاطی که دادگاه شهرستان نباشد در دادگاه بخش رسیدگی می‌شود رسیدگی به امور مذکور در تمام مراحل دادرسی بدون رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی خواهد بود.

ماده (۲)

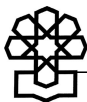
منظور از دعاوی خانوادگی دعاوی مدنی بین هریک از زن و شوهر و فرزندان و جد پدری و وصی و قیم است که از حقوق و تکالیف مقرر در کتاب هفتم در نکاح و طلاق (از جمله دعاوی مربوط به جهیزیه و مهر زن) و کتاب هشتم در اولاد و کتاب نهم در خانواده و کتاب دهم در حجر و قیمومت قانونی مدنی همچنین از مواد (۱۰۰۵)، (۱۰۰۶)، (۱۰۲۸)، (۱۰۲۹) و (۱۰۳۰) قانون مذکور و مواد مربوط در قانون امور حسبی ناشی شده باشد.

ماده (۳)

دادگاه می‌تواند هر نوع تحقیق و اقدامی را که برای روشن شدن موضوع دعوی و احقاق حق لازم بداند از قبیل تحقیق از گواهان و معلمین استمداد از مددکاران اجتماعی و ... به هر طریق که مقتضی باشد انجام دهد.

ماده (۴)

دادگاه هریک از طرفین را که بی‌بضاعت تشخیص دهد از پرداخت هزینه دادرسی و حق کارشناسی و حق داوری و سایر هزینه‌ها معاف می‌نماید همچنین در صورت لزوم رأساً وکیل معاضدتی برای او تعیین خواهد کرد. در صورتی که طرف بی‌بضاعت محکوم‌له شود محکوم علیه اگر بضاعت داشته باشد به موجب رأی دادگاه ملزم به پرداخت هزینه‌های مذکور و حق الوکاله وکیل معاضدتی خواهد گردید. وکلا و کارشناسان مذکور مکلف به انجام دستور دادگاه می‌باشند.

ماده (۵)

دادگاه در صورت تقاضای هریک از طرفین مکلف است موضوع دعوی را به استثنای رسیدگی به اصل نکاح و طلاق به یک تا سه داور ارجاع نماید همچنین دادگاه در صورتی که مقتضی بداند رأساً نیز دعوی را به داور ارجاع خواهد کرد. داور در این قانون تابع شرایط داور مندرج در قانون آیین‌نامه دادرسی نمی‌باشد. مدت اعلام نظر داوران از طرف دادگاه تعیین خواهد شد.

در صورت عدم وصول نظر مذکور تا پایان مدت مقرر دادگاه رأساً رسیدگی خواهد کرد مگر این که طرفین به تمدید مدت تراضی نمایند یا دادگاه تمدید مدت را مقتضی تشخیص دهد.

تبصره - در صورتی که طرفین به تعیین داور تراضی نکرده یا داور خود را معرفی ننمایند دادگاه داور یا داوران را به ترتیب از اقربا یا دوستان یا آشنایان آنان انتخاب خواهد کرد هرگاه اشخاص مذکور از قبول داور امتناع کرده یا انتخاب آنان از جهت عدم حضور در محل یا جهات دیگر میسر نباشد افراد دیگری به داور ارجاع می‌شوند.

ماده (۶)

داور یا داوران سعی در سازش بین طرفین خواهند کرد و در صورتی که موفق به اصلاح نشوند نظر خود را در ماهیت دعوی ظرف مدت مقرر کتباً به دادگاه اعلام می‌نمایند. این نظر به طرفین ابلاغ می‌شود تا ظرف مدت ده روز نظر خود را به دادگاه اعلام نمایند در صورتی که طرفین با نظر داور موافق باشند دادگاه دستور اجرای نظر داور را صادر می‌کند مگر این که رأی داور مغایر قوانین موجد حق باشد که در این صورت ملغی‌الاثرباشد.

هرگاه یکی از طرفین به نظر داور معترض بوده یا در موعد مقرر جوابی ندهد یا رأی داور مغایر قوانین موجد حق باشد دادگاه به موضوع رسیدگی کرده حسب مورد رأی مقتضی یا گواهی عدم امکان سازش صادر خواهد کرد.

ماده (۷)

هرگاه زن و شوهر دعاوی ناشی از اختلاف خانوادگی را علیه یکدیگر طرح نمایند دادگاهی که دادخواست مقدم به آن داده شده صلاحیت رسیدگی خواهد داشت و هرگاه دو یا چند دادخواست در یک روز به دادگاه تسلیم شده باشد دادگاه حوزه محل اقامت زن صالح به رسیدگی خواهد بود.

در صورتی که یکی از زوجین مقیم خارج از کشور باشد دادگاه محل اقامت طرفی که در ایران مقیم است صلاحیت رسیدگی دارد و اگر طرفین مقیم خارج باشند دادگاه شهرستان تهران صلاحیت رسیدگی خواهد داشت.

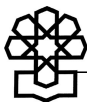
تبصره - در موارد مذکور در این قانون اگر طرفین اختلاف، مقیم خارج از کشور باشند می‌توانند به دادگاه یا مرجع صلاحیتدار محل اقامت خود نیز مراجعه نمایند. در این مورد هرگاه ذینفع نسبت به احکام و تصمیمات دادگاه‌ها و مراجع خارجی معترض و مدعی عدم رعایت مقررات و قوانین ایران باشد می‌تواند ظرف یک ماه از تاریخ ابلاغ حکم یا تصمیم قطعی اعتراض خود را با ذکر دلایل و پیوست کردن مدارک و مستندات آن از طریق کنسولگری ایران در کشور محل توقف به دادگاه شهرستان تهران ارسال نماید دادگاه به موضوع رسیدگی کرده و رأی مقتضی صادر می‌کند و به دستور دادگاه رونوشت رأی برای اقدام قانونی به کنسولگری مربوط ارسال می‌گردد.

ثبت احکام و تصمیمات دادگاه‌ها و مراجع خارجی در مواردی که قانوناً باید در اسناد سجلی یا دفتر کنسولگری ثبت شود و در صورت توافق طرفین یادر صورت عدم وصول اعتراض در مهلت مقرر بلاشکال است والا موکول به اعلام رأی قطعی دادگاه شهرستان تهران خواهد بود.

ماده (۸)

در موارد زیر زن یا شوهر حسب مورد می‌تواند از دادگاه تقاضای صدور گواهی عدم امکان سازش نماید و دادگاه در صورت احراز آن موارد گواهی عدم امکان سازش صادر خواهد کرد.

۱. توافق زوجین برای طلاق.
۲. استتکاف شوهر از دادن نفقه زن و عدم امکان الزام او به تأدیه نفقه همچنین در موردی که شوهر سایر حقوق واجبه زن را وفا نکند و اجبار او به ایفا هم ممکن نباشد.
۳. عدم تمکین زن از شوهر.
۴. سوء رفتار و یا سوء معاشرت هریک از زوجین به حدی که ادامه زندگی را برای طرف دیگر غیرقابل تحمل نماید.
۵. ابتلا هریک از زوجین به امراض صعب‌العلاج به‌نحوی که دوام زناشویی برای طرف دیگر در مخاطره باشد.
۶. جنون هریک از زوجین در مواردی که فسخ نکاح ممکن نباشد.
۷. عدم رعایت دستور دادگاه در مورد منع اشتغال به‌کار یا حرفه‌ای که منافی با مصالح خانوادگی یا حیثیات شوهر یا زن باشد.
۸. محکومیت زن یا شوهر به حکم قطعی به مجازات پنج سال حبس یا بیشتر یا به جزای نقدی که بر اثر عجز از پرداخت منجر به پنج سال بازداشت شود یا به حبس و جزای نقدی که مجموعاً منتهی به پنج سال یا بیشتر و بازداشت شود و حکم مجازات درحال اجرا باشد.

۹. ابتلا به هرگونه اعتیاد مضر که به تشخیص دادگاه به اساس زندگی خانوادگی خلل وارد آورد و ادامه زندگی زناشویی را غیرممکن سازد.
۱۰. هرگاه زوج همسر دیگری اختیار کند یا تشخیص دادگاه نسبت به همسران خود اجرای عدالت ننماید.
۱۱. هریک از زوجین زندگی خانوادگی را ترک کند. تشخیص ترک زندگی با دادگاه است.
۱۲. محکومیت قطعی هریک از زوجین در اثر ارتکاب جرمی که مغایر با حیثیت خانوادگی و شئون طرف دیگر باشد.
- تشخیص اینکه جرمی مغایر با حیثیت و شئون خانوادگی است با توجه به وضع و موقع طرفین و عرف و موازین دیگر با دادگاه است.
۱۳. در صورت عقیم بودن یکی از زوجین به تقاضای طرف دیگر همچنین در صورتی که زوجین از جهت عوارض و خصوصیات جسمی نتوانند از یکدیگر صاحب اولاد شوند.
۱۴. در مورد غایب مفقودالثر با رعایت مقررات ماده (۱۰۲۹) قانون مدنی.
- تبصره -** طلاقی که به موجب این قانون و براساس گواهی عدم امکان سازش واقع می‌شود فقط در صورت توافق کتبی طرفین در زمان عده قابل رجوع است.

ماده (۹)

در مورد ماده (۴) قانون ازدواج هرگاه یکی از طرفین عقد بخواهد از وکالت خود در طلاق استفاده نماید باید طبق ماده قبل به دادگاه مراجعه کند و دادگاه در صورت احراز تخلف از شرط گواهی عدم امکان سازش صادر خواهد کرد.

ماده (۱۰)

اجرای صیغه طلاق و ثبت آن پس از رسیدگی دادگاه و صدور گواهی عدم امکان سازش صورت خواهد گرفت.

متقاضی گواهی عدم امکان سازش باید تقاضانامه‌ای به دادگاه تسلیم نماید که در آن علل تقاضا به طور موجه قید گردد. پس از وصول تقاضانامه دادگاه رأساً یا به وسیله داور یا داوران سعی در اصلاح بین زن و شوهر و جلوگیری از وقوع طلاق خواهد کرد. هرگاه مساعی دادگاه برای حصول سازش نتیجه نرسد با توجه به ماده (۸) این قانون گواهی عدم امکان سازش صادر خواهد کرد.

دفتر طلاق پس از دریافت گواهی مذکور به اجرای صیغه طلاق و ثبت آن اقدام خواهد نمود.

هریک از طرفین عقد بدون تحصیل گواهی عدم امکان سازش مبادرت به طلاق نماید به حبس جنحه‌ای از ۶ ماه تا یک سال محکوم خواهد شد. همین مجازات مقرر است برای سردفتری که طلاق را ثبت نماید.

ماده (۱۱)

دادگاه می‌تواند به تقاضای هریک از طرفین در صورتی که صدور گواهی عدم امکان سازش مستند به سوء رفتار و قصور طرف دیگر باشد او را با توجه به وضع و سن طرفین و مدت زناشویی به پرداخت مقرری ماهیانه متناسبی در حق طرف دیگر محکوم نماید مشروط به اینکه عدم بضاعت متقاضی و استطاعت طرف دیگر محرز باشد. پرداخت مقرری مذکور در صورت ازدواج مجدد محکوم‌له یا ایجاد درآمد کافی برای او کاهش درآمد یا عسرت محکوم‌علیه یا فوت محکوم‌له به حکم همان دادگاه حسب مورد تقلیل یافته یا قطع خواهد شد.

در موردی که گواهی عدم امکان سازش به جهات مندرج در بندهای «۵» و «۶» ماده (۸) صادر شده باشد مقرری ماهیانه با رعایت شرایط مذکور به مریض یا مجنون نیز تعلق خواهد گرفت مشروط به این که مرض یا جنون بعد از عقد ازدواج حادث شده باشد و در صورت اعاده سلامت به حکم دادگاه قطع خواهد شد.

ماده (۱۲)

در کلیه مواردی که گواهی عدم امکان سازش صادر می‌شود دادگاه ترتیب نگهداری اطفال و میزان نفقه ایام عده را با توجه به وضع اخلاقی و مالی طرفین و مصلحت اطفال معین می‌کند و اگر قرار شود فرزندان نزد مادر یا شخص دیگری بمانند ترتیب نگهداری و میزان هزینه آنان را مشخص می‌نماید و نفقه زوجه از عواید و دارایی مرد و نفقه اولاد و مبلغ ماهیانه مقرر در ماده (۱۱) از نفقه زوجه از عواید و دارایی مرد یا زن یا هر دو و حتی از حقوق بازنشستگی استیفا خواهد گردید. دادگاه مبلغی را که باید از عواید یا دارایی مرد یا زن یا هر دو برای هر فرزند استیفا گردد تعیین و طریقه اطمینان‌بخشی برای پرداخت آن مقرر می‌کند دادگاه همچنین ترتیب ملاقات اطفال را برای طرفین معین می‌کند حق ملاقات با طفل در صورت غیبت یا فوت پدر یا مادر به تشخیص دادگاه با سایر اقربا خواهد بود.

تبصره «۱» - اطفالی که والدین آنان قبل از تصویب این قانون از یکدیگر جدا شده‌اند در صورتی که به طریق اطمینان‌بخشی ترتیب هزینه و نگهداری و حضانت آنان داده نشده باشد مشمول مقررات این قانون خواهند بود.

تبصره «۲» - پرداخت نفقه قانونی زوجه و اولاد بر سایر دیون مقدم است.

ماده (۱۳)

در هر مورد حسب اعلام یکی از والدین یا اقربای طفل یا دادستان یا اشخاص دیگر تشخیص شود که تغییر در وضع حضانت طفل ضرورت دارد (اعم از اینکه قبلاً تصمیمی در این مورد اتخاذ شده یا نشده باشد) و یا به طریق اطمینان بخشی ترتیب نگاهداری و حضانت طفل داده نشده باشد دادگاه پس از رسیدگی حضانت طفل به هر کسی که مقتضی بداند محول می‌کند و هزینه حضانت به عهده کسی است که به موجب تصمیم دادگاه به پرداخت آن می‌شود.

ماده (۱۴)

هرگاه دادگاه خانواده تشخیص دهد کسی که حضانت طفل به او محول شده از انجام تکالیف مربوط به حضانت خودداری کرده یا مانع ملاقات طفل با اشخاص ذیحق شود او را برای هر بار تخلف به پرداخت مبلغی از هزار ریال تا ده هزار ریال و در صورت تکرار به حداکثر مبلغ مذکور محکوم خواهد کرد.

دادگاه در صورت اقتضا می‌تواند علاوه بر محکومیت مزبور حضانت طفل را به شخص دیگری واگذار نماید. در هر صورت حکم این ماده مانع از تعقیب متهم چنانچه عمل او طبق قوانین جزایی جرم شناخته شده باشد نخواهد بود.

تبصره «۱» - پدر یا مادر یا کسانی که حضانت طفل به آنها واگذار شده نمی‌توانند طفل را به شهرستانی غیر از محل اقامت مقرر در بین طرفین و یا غیر از محل اقامت قبل از وقوع طلاق و یا به خارج از کشور بدون رضایت والدین بفرستند مگر در صورت ضرورت با کسب اجازه از دادگاه.

تبصره «۲» - وجوه موضوع این ماده و ماده (۱۱) به صندوق حمایت خانواده که از طرح دولت تأسیس می‌شود پرداخت خواهد شد. نحوه پرداخت وجوه مذکور به اشخاص ذینفع طبق آیین‌نامه‌ای است که به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ماده (۱۵)

طفل صغیر تحت ولایت قهری پدر خود می‌باشد در صورت ثبوت حجر یا خیانت یا عدم و لیاقت او در اداره امور صغیر یا فوت پدر به تقاضای دادستان و تصویب دادگاه شهرستان حق ولایت به هریک از جد پدری یا مادر تعلق می‌گیرد مگر اینکه عدم صلاحیت آنان احراز شود که در این صورت حسب مقررات اقدام به نصب قیم یا ضم امین خواهد شد.

دادگاه در صورت اقتضا اداره امور صغیر را از طرف جد پدری یا مادر تحت نظارت دادستان قرار خواهد داد.

در صورتی که مادر صغیر شوهر اختیار کند حق ولایت او ساقط خواهد شد در این صورت اگر صغیر جد پدری نداشته یا جد پدری صالح برای اداره امور صغیر نباشد دادگاه به پیشنهاد دادستان حسب مورد مادر صغیر یا شخص صالح دیگری را به عنوان امین یا قیم تعیین خواهد کرد. امین به تشخیص دادگاه مستقلاً یا تحت نظر دادستان امور صغیر را اداره خواهد کرد.

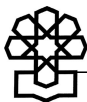
ماده (۱۶)

مرد نمی‌تواند با داشتن زن، همسر دوم اختیار کند مگر در موارد زیر:

۱. رضایت همسر اول.
۲. عدم قدرت همسر اول به ایفای وظایف زناشویی.
۳. عدم تمکین زن از شوهر.
۴. ابتلای زن به جنون یا امراض صعب‌العلاج موضوع بندهای «۵» و «۶» ماده (۸).
۵. محکومیت زن وفق بند «۸» ماده (۸).
۶. ابتلای زن به هرگونه اعتیاد مضر برابر بند «۹» ماده (۸).
۷. ترک زندگی خانوادگی از طرف زن.
۸. عقیم بودن زن.
۹. غایب مفقودالاثرا شدن زن برابر بند «۱۴» ماده (۸).

ماده (۱۷)

متقاضی باید تقاضانامه‌ای در دو نسخه به دادگاه تسلیم و علل و دلایل تقاضای خود را در آن قید نماید. یک نسخه از تقاضانامه ضمن تعیین وقت رسیدگی به همسر او ابلاغ خواهد شد. دادگاه با انجام اقدامات ضروری و در صورت امکان تحقیق از زن فعلی و احراز توانایی مالی مرد و اجرای عدالت در مورد بند «۱» ماده (۱۶) اجازه اختیار همسر جدید خواهد داد. به هر حال در تمام موارد مذکور این حق برای همسر اول باقی است که اگر بخواهد گواهی عدم امکان سازش از دادگاه بنماید. هرگاه مردی با داشتن همسر بدون تحصیل اجازه از دادگاه مبادرت به ازدواج نماید به حبس جنحه‌ای از ۶ ماه تا یک سال محکوم خواهد شد همین مجازات مقرر است برای عاقد و سردفتر ازدواج و زن جدید که عالم به ازدواج سابق مرد باشند. در صورت گذشت همسر اولی تعقیب کیفری یا اجرای مجازات فقط درباره مرد و زن جدید موقوف خواهد شد.

ماده (۱۸)

شوهر می‌تواند با تأیید دادگاه زن خود را از اشتغال به هر شغلی که منافی مصالح خانوادگی یا حیثیت خود یا زن باشد منع کند. زن نیز می‌تواند از دادگاه چنین تقاضایی را بنماید. دادگاه در صورتی که اختلالی در امر معیشت خانواده ایجاد نشود مرد را از اشتغال به شغل مذکور منع می‌کند.

ماده (۱۹)

تصمیم دادگاه در موارد زیر قطعی است و در سایر موارد فقط پژوهش‌پذیر می‌باشد.

۱. صدور گواهی عدم امکان سازش.

۲. تعیین نفقه ایام عده و هزینه نگاهداری اطفال.

۳. حضانت اطفال.

۴. حق ملاقات با اطفال.

۵. اجازه مقرر در ماده (۱۶).

تبصره - در مورد بندهای «۲»، «۳» و «۴» این ماده هرگاه در وضع طفل یا والدین یا سرپرستی که از طرف دادگاه معین شده تغییری حاصل شود که تجدیدنظر در میزان نفقه یا هزینه نگاهداری یا حضانت یا حق ملاقات با اطفال را ایجاب کند دادگاه می‌تواند در تصمیم قبلی خود تجدیدنظر نماید.

ماده (۲۰)

طرفین دعوی یا هریک از آنها می‌توانند از دادگاه تقاضا کنند قبل از ورود به ماهیت دعوی مسئله حضانت و هزینه نگاهداری اطفال یا نفقه زن را مورد رسیدگی فوری قرار دهد و قراری در این باره صادر کند دستور موقت دادگاه فوراً به مورد اجرا گذاشته می‌شود.

ماده (۲۱)

مدت اعتبار گواهی عدم امکان سازش سه ماه از تاریخ صدور است در صورتی که ظرف مدت گواهی مذکور به دفتر طلاق تسلیم نشود از درجه اعتبار ساقط می‌گردد.

دفاتر طلاق پس از ارائه گواهی عدم امکان سازش از ناحیه هریک از زوجین به طرف دیگر اخطار می‌نماید ظرف مهلتی که از یک ماه تجاوز ننماید برای اجرای صیغه طلاق و ثبت آن حاضر شود. در صورتی که ظرف مهلت مقرر حاضر نشود دفتر طلاق مکلف است حسب تقاضای یکی از طرفین طلاق را جاری و ثبت نماید.

ماده (۲۲)

هر کس با داشتن استطاعت نفقه زن خود را در صورت تمکین او ندهد یا از تأدیه نفقه سایر اشخاص واجب‌النفقه امتناع نماید به حبس جنه‌ای از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد. تعقیب کیفری منوط به شکایت شاکی خصوصی است و در صورت استرداد شکایت یا وقوع طلاق در مورد زوجه تعقیب جزایی یا اجرای مجازات موقوف خواهد شد.

ماده (۲۳)

ازدواج زن قبل از رسیدن به سن ۱۸ سال تمام و مرد قبل از رسیدن به سن ۲۰ سال تمام ممنوع است مع‌ذلک در مواردی که مصالحی اقتضا کند استثنائاً در مورد زنی که سن او از ۱۵ سال تمام کمتر نباشد و برای زندگی زناشویی استعداد جسمی و روانی داشته باشد به پیشنهاد دادستان و تصویب دادگاه شهرستان ممکن است معافیت از شرط سن اعطا شود. زن یا مردی که برخلاف مقررات این ماده با کسی که هنوز به سن قانونی برای ازدواج نرسیده مزاجت کند حسب مورد به مجازات‌های مقرر در ماده (۳) قانون ازدواج مصوب سال ۱۳۱۶ محکوم خواهد شد.

تبصره - در نقاطی که وزارت دادگستری اعلام می‌کند دفاتر ازدواج مکلفند علاوه بر مطالبه گواهینامه مذکور در ماده (۲) قانون گواهینامه ازدواج مصوب سال ۱۳۱۷ گواهی صحت مزاج نسبت به عوامل یا بیماری‌های دیگری که موجب بروز بیماری یا عوارض سوء در اولاد و یا زوجین خواهد شد نیز مطالبه نماید.

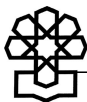
نوع عوامل و بیماری‌های مذکور را وزارت بهداشتی و وزارت دادگستری تعیین خواهند نمود.

ماده (۲۴)

رسیدگی به امور خانوادگی در دادگاه بدون حضور تماشای انجام خواهد گرفت.

ماده (۲۵)

اجرای احکام دادگاه به موجب آیین‌نامه‌ای است که از طرف وزارت دادگستری تهیه خواهد شد. **تبصره -** در مورد وجوهی که به موجب حکم دادگاه باید ماهیانه و مستمراً از محکوم علیه وصول شود یکبار تقاضای صدور اجرائیه کافی است و مأمورین اجرا مکلفند عملیات اجرایی را مادام که دستور دیگری از دادگاه صادر نشده است ادامه دهند.

ماده (۲۶)

مقررات این ماده در مورد پرونده‌هایی که تاکنون منتهی به صدور حکم نهایی نشده است قابل اجرا خواهد بود.

ماده (۲۷)

آیین‌نامه اجرایی این قانون را وزارت دادگستری تهیه و پس از تصویب هیئت وزیران به مورد اجرا خواهد گذاشت.

ماده (۲۸)

قانون حمایت خانواده مصوب سال ۱۳۴۶ و سایر مقرراتی که مغایر با این قانون است همچنین ماده (۲۱۴) قانون مجازات عمومی از تاریخ اجرا این قانون ملغی است.

قانون فوق مشتمل بر بیست‌وهشت ماده و ده تبصره پس از تصویب مجلس سنا در جلسه روز دوشنبه ۱۳۵۳/۱۰/۱۶، در جلسه روز سه‌شنبه پانزدهم بهمن‌ماه یک‌هزار و سیصد و پنجاه و سه شمسی به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

رئیس مجلس شورای ملی - عبدالله ریاضی

قانون لزوم ارائه گواهی‌نامه پزشک قبل از وقوع ازدواج، ۱۳۱۷/۹/۱۳**ماده (۱)**

جمله زیر به ماده اول قانون ازدواج اصلاح شده به موجب قانون مصوب ۲۹ اردیبهشت‌ماه ۱۳۱۶ اضافه می‌شود.

در حوزه‌هایی که آگهی فوق‌الذکر از طرف وزارت دادگستری نشده است. شوهر مکلف است در صورتی که در غیر دفاتر رسمی ازدواج و طلاق مبادرت به ازدواج یا طلاق یا رجوع نماید تا بیست روز پس از وقوع عقد یا طلاق را رجوع به یکی از دفاتر رسمی ازدواج و طلاق رجوع کرده قبالة مزاجت یا طلاق‌نامه یا رجوع را به ثبت برساند والا به یک ماه تا ۶ ماه حبس تأدیبی محکوم خواهد شد.

ماده (۲)

کلیه دفاتر ازدواج مکلفند که قبل از وقوع ازدواج از نامزدها گواهی‌نامه پزشک را بر نداشتن امراض مسریه مهم که نوع آنها از طرف وزارت دادگستری معین و اعلام می‌گردد مطالبه نموده و پس از

بایگانی آن به عقد ازدواج و ثبت آن با قید موجود بودن گواهی پزشک بر تندرستی نامزدها اقدام نمایند.
تبصره - دختران از داشتن گواهینامه پزشک در قسمت امراض زهروی معاف هستند.

ماده (۳)

پزشک‌هایی می‌توانند گواهینامه صادر نمایند که پروانه مخصوص از وزارت دادگستری برای این کار داشته باشند.

تبصره - ترتیب صدور گواهینامه پزشک و تعیین دستمزد آنها به موجب آیین‌نامه‌ای است که به تصویب وزارت دادگستری و وزارت کشور خواهد رسید.

ماده (۴)

هر سردفتری که بدون رعایت ماده (۲) این قانون به عقد و ثبت ازدواج مبادرت نماید به حبس تأدیبی از دو ماه الی یک سال محکوم خواهد شد.

ماده (۵)

هر پزشکی که برخلاف واقع گواهی تندرستی به نامزد بدهد و یا بدون جهت و از روی غرض از دادن گواهینامه خودداری نماید به حبس تأدیبی از ۶ ماه تا دو سال محکوم خواهد شد.

ماده (۶)

اجرای مواد (۲)، (۳)، (۴) و (۵) این قانون در هر محل از تاریخی است که از طرف وزارت دادگستری معین و اعلام خواهد شد.

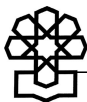
این قانون که مشتمل بر ۶ ماده است در جلسه سیزدهم آذرماه یک‌هزار و سیصد و هفده به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

رئیس مجلس شورای ملی - حسن اسفندیاری

قانون اصلاح مواد (۱) و (۳) قانون ازدواج، ۱۳۱۶/۲/۲۹

ماده (۱)

در نقاطی که وزارت عدلیه معین و اعلام می‌نماید هر ازدواج و طلاق و رجوع باید در یکی از دفاتری که مطابق نظامنامه‌های وزارت عدلیه تنظیم می‌شود واقع و به ثبت برسد.

در نقاط مزبور هر مردی که در غیر از دفاتر رسمی ازدواج و طلاق مبادرت به ازدواج و طلاق و رجوع نماید به یک تا ۶ ماه حبس تأدیبی محکوم می‌شود و همچنین مجازات درباره عاقدی مقرر است که در این نقاط بدون داشتن دفاتر رسمی اقدام به اجرای صیغه ازدواج یا طلاق یا ثبت رجوع نماید.

ماده (۳)

هر کس برخلاف مقررات ماده (۱۰۴۱) قانون مدنی با کسی که هنوز به سن قانونی برای ازدواج نرسیده است مزاجت کند به ۶ ماه الی دو سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد و در صورتی که دختر به سن سیزده سال تمام نرسیده باشد لااقل به دو الی سه سال حبس تأدیبی محکوم می‌شود و در هر دو مورد ممکن است علاوه بر مجازات حبس به جزای نقدی از دو هزار ریال الی بیست هزار ریال محکوم گردد.

و اگر در اثر ازدواج برخلاف مقررات فوق واقعه منتهی به نقص یکی از اعضا یا مرض دائم زن گردد مجازات زوج از پنج الی ده سال حبس با اعمال شاقه است.

و اگر منتهی به فوت زن شود مجازات زوج حبس دائم با اعمال شاقه است.

عاقد و خواستگار و سایر اشخاصی که شرکت در جرم داشته‌اند نیز به همان مجازات یا به مجازاتی که برای معاون جرم مقرر است محکوم می‌شوند.

محاكمه این اشخاص را وزارت عدلیه می‌تواند به محاکم مخصوصی که اصول تشکیلات و ترتیب رسیدگی آن به موجب نظامنامه معین می‌شود رجوع نماید و در صورت عدم تشکیل محکمه مخصوص رسیدگی در محاکم عمومی به عمل خواهد آمد.

چون به موجب قانون ۲۹ فروردین ماه سال ۱۳۱۶ وزیر عدلیه مجاز است لوایح قانونی را که به مجلس شورای ملی پیشنهاد می‌نماید پس از تصویب کمیسیون قوانین عدلیه به موقع اجرا گذارده و پس از آزمایش آنها در عمل نواقصی را که در ضمن جریان ممکن است معلوم شود رفع و قوانین مزبور را تکمیل نموده ثانیاً برای تصویب به مجلس شورای ملی پیشنهاد نماید. علی‌هذا (قانون اصلاح مواد (۱) و (۳) قانون ازدواج) مشتمل بر یک ماده که در تاریخ بیست و نهم اردیبهشت ماه یک هزار و سیصد و شانزده به تصویب کمیسیون قوانین عدلیه مجلس شورای ملی رسیده قابل اجرا است.

قانون راجع به ازدواج، ۱۳۱۰/۵/۲۳

ماده (۱)

در حوزه‌هایی که وزارت عدلیه معین و اعلان می‌نماید هر ازدواج و طلاق که وقوع یابد در یکی از دفاتری که مطابق نظامنامه‌های وزارت عدلیه تنظیم می‌شود باید به ثبت برسد.

در صورتی که مجری صیغه مزاجت یا طلاق دارای چنین دفتری نباشد شوهر مکلف است تا بیست روز پس از وقوع عقد یا طلاق به یکی از کسانی که دارای دفتر فوق‌الذکر هستند رجوع کرده قبالة مزاجت یا طلاق‌نامه را به ثبت برساند والا به یک ماه تا ۶ ماه حبس تأدیبی محکوم خواهد شد

پاورقی: مواد (۱) و (۳) این قانون به موجب (قانون اصلاح مواد (۱) و (۳) قانون ازدواج) مصوب کمیسیون قوانین عدلیه مورخ ۲۹ اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۱۶ (دوره دهم) به طریق زیر اصلاح شده است و جمله زیر هم به موجب ماده اول قانون مصوب ۱۳ آذرماه سال ۱۳۱۷ (دوره یازدهم) به آخر ماده (۱) اصلاحی اضافه شده است:

ماده (۱)

در نقاطی که وزارت عدلیه معین و اعلام می‌نماید هر ازدواج و طلاق و رجوع باید در یکی از دفاتری که مطابق نظامنامه‌های وزارت عدلیه تنظیم می‌شود واقع و به ثبت برسد.

در نقاط مزبور هر مردی که در غیر از دفاتر رسمی ازدواج و طلاق مبادرت به ازدواج و طلاق نماید به یک تا ۶ ماه حبس تأدیبی محکوم می‌شود و همچنین مجازات درباره عاقدی مقرر است که در این نقاط بدون داشتن دفاتر رسمی اقدام به اجرای صیغه ازدواج یا طلاق یا ثبت رجوع نماید.

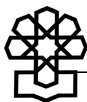
جمله زیر به ماده اول قانون ازدواج اصلاح شده به موجب قانون مصوب ۲۹ اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۱۶ اضافه می‌شود:

در حوزه‌هایی که آگهی فوق‌الذکر از طرف وزارت دادگستری نشده است شوهر مکلف است در صورتی که در غیر دفاتر رسمی ازدواج و طلاق مبادرت به ازدواج یا طلاق نماید تا بیست روز پس از وقوع عقد یا طلاق یا رجوع به یکی از دفاتر رسمی ازدواج و طلاق رجوع کرده قبالة مزاجت یا طلاق‌نامه یا رجوع را به ثبت برساند والا به یک تا ۶ ماه حبس تأدیبی محکوم خواهد شد.

ماده (۲)

قبالة ازدواج و طلاق‌نامه در صورتی که مطابق نظامنامه‌های وزارت عدلیه به ثبت رسیده باشد سند رسمی والا سند عادی محسوب خواهد شد.

برای ثبت ازدواج و طلاق دولت حق‌الثبت نخواهد گرفت.

ماده (۳)

مزاوجت با کسی که هنوز استعداد جسمانی برای ازدواج پیدا نکرده ممنوع است هر کس با کسی که هنوز استعداد جسمانی نداشته مزاوجت کند به یک سال تا سه سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد و به علاوه ممکن است مجرم به جزای نقدی از دویست تومان تا دو هزار تومان محکوم گردد.

در مورد این ماده محاکمه در محاکم مخصوصی که اصول تشکیلات و طرز رسیدگی آن مطابق نظامنامه‌های وزارت عدلیه تعیین خواهد شد به عمل می‌آید.^۱

ماده (۴)

طرفین عقد ازدواج می‌توانند هر شرطی که مخالف با مقتضای عقد مزبور نباشد در ضمن عقد ازدواج یا عقد لازم دیگر بنمایند مثل اینکه شرط شود هرگاه شوهر در مدت معینی غائب شده یا ترک انفاق نموده یا بر علیه حیات زن سوء قصد کرده یا سوء رفتاری نماید که زندگانی زناشویی غیرقابل تحمل شود زن وکیل و وکیل در توکیل باشد که پس از اثبات تحقق شرط در محکمه و صدور حکم قطعی خود را به طلاق به این مطلقه سازد.

تبصره - در مورد این ماده محاکمه بین زن و شوهر در محکمه ابتدایی مطابق اصول محاکمات حقوقی به عمل خواهد آمد - حکم بدایت قابل استیناف و تمیز است.

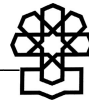
مدت مرور زمان ۶ ماه از وقوع امری است که حق استفاده از شرط می‌دهد.

ماده (۵)

هریک از زن و شوهری که قبل از عقد طرف خود را فریبی داده که بدون آن فریب مزاوجت صورت نمی‌گرفت به ۶ ماه تا دو سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد.

۱. ماده (۳) - هر کس برخلاف مقررات ماده (۱۰۴۱) قانون مدنی با کسی که هنوز به سن قانونی برای ازدواج نرسیده است مزاوجت کند به ۶ ماه الی دو سال حبس تأدیبی محکوم خواهد شد و در صورتی که دختر به سن سیزده سال تمام نرسیده باشد لااقل به دو الی سه سال حبس تأدیبی محکوم می‌شود و در هر دو مورد ممکن است علاوه بر مجازات حبس به جزای نقدی از دو هزار ریال الی بیست هزار ریال محکوم گردد و اگر در اثر ازدواج برخلاف مقررات فوق موافقه منتهی به نقص یکی از اعضا یا مرض دائم زن گردد مجازات زوج از پنج الی ده سال حبس با اعمال شاقه است و اگر منتهی به فوت زن شود مجازات زوج حبس دائم با اعمال شاقه است. عاقد و خواستگار و سایر اشخاصی که شرکت در جرم داشته‌اند نیز به همان مجازات یا به مجازاتی که برای معاون جرم مقرر است محکوم می‌شوند.

محاکمه این اشخاص را وزارت عدلیه می‌تواند به محاکم مخصوصی که اصول تشکیلات و ترتیب رسیدگی آن به موجب نظامنامه معین می‌شود رجوع نماید و در صورت عدم تشکیل محکمه مخصوص رسیدگی در محاکم عمومی به عمل خواهد آمد

ماده (۶)

هر مردی مکلف است در موقع ازدواج به زن و عاقد صریحاً اطلاع دهد که زن دیگر دارد یا نه این نکته در قباله مزاجت قید می‌شود.

مردی که در موقع ازدواج برخلاف واقع خود را بی‌زن قلمداد کرده و از این حیث زن را فریب دهد به مجازات فوق محکوم خواهد گردید.

ماده (۷)

تعقیب جزایی در مورد دو ماده فوق بسته به شکایت زن یا مردی است که طرف او را فریب داده است و هرگاه قبل از صدور حکم قطعی مدعی خصوصی شکایت خود را مسترد داشت تعقیب جزایی موقوف خواهد شد.

ماده (۸)

زن و شوهر مکلف به حسن معاشرت با یکدیگرند.

ماده (۹)

نفقه زن برعهده شوهر است.

تبصره - نفقه عبارت است از مسکن و لباس و غذا و اثاث‌البیت به طرز متناسب.

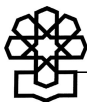
ماده (۱۰)

زن می‌تواند در مورد استنکاف شوهر از دادن نفقه به محکمه رجوع کند - در این صورت محکمه میزان نفقه را معین و شوهر را به دادن آن محکوم خواهد کرد.

هرگاه اجرای حکم مزبور ممکن نباشد زن می‌تواند برای تفریق از طریق محاکم عدلیه به حاکم شرع رجوع کند.

ماده (۱۱)

تعیین منزل زن با شوهر است مگر خلاف آن شرط شده باشد.

ماده (۱۲)

در مواردی که زن ثابت کند ترک منزل به سبب خوف ضرر بدنی یا مالی است که عادتاً نمی‌توان تحمل کرد و در صورت ثبوت مظنه ضرر مزبور محکمه حکم بازگشت به منزل نخواهد داد و مادام که زن در بازنگشتن به منزل معذور است نفقه برعهده شوهر خواهد بود.

ماده (۱۳)

در مورد ماده فوق مادام که محاکمه بین زوجین خاتمه نیافته محل سکونای زن به تراضی طرفین معین می‌شود و در صورت عدم تراضی محکمه با جلب نظر اقربای نزدیک طرفین منزل زن را معین خواهد نمود و در صورتی که اقربایی نباشد محکمه خود محل مورد اطمینانی را معین خواهد کرد.

ماده (۱۴)

زن می‌تواند در دارایی خود بدون اجازه شوهر هر تصرفی را که می‌خواهد بکند.

ماده (۱۵)

نسبت به حق نگاهداری اطفال مادر تا دو سال از تاریخ ولادت اولویت خواهد داشت - پس از انقضای این مدت حق نگاهداری با پدراست مگر نسبت به اطفال اناث که تا سال هفتم آنها حق حضانت با مادر خواهد بود.

ماده (۱۶)

اگر مادر طفل در مدتی که حق حضانت با او است به دیگری شوهر کند یا مبتلا به جنون شود یا از حضانت امتناع نماید مادام که یکی از علل مذکوره باقی است پدر از اولاد نگاهداری خواهد کرد.

ماده (۱۷)

ازدواج مسلمه با غیرمسلم ممنوع است.

ازدواج زن ایرانی با تبعه خارجه در مواردی هم که مانع قانونی ندارد موقوف به اجازه مخصوص بوده و دولت باید در هر نقطه مرجعی را برای دادن اجازه معین نماید.
هر خارجی که بدون اجازه مذکور در فوق زن ایرانی را ازدواج نماید به حبس تأدیبی از یک سال تا سه سال محکوم خواهد شد.

ماده (۱۸)

در مورد عقد و طلاق که در دفاتر مذکور در ماده اول این قانون به ثبت برسد آن قسمتی از مقررات مواد (۴) و (۵) قانون سبج احوال مصوب ۲۰ مردادماه سال ۱۳۰۷ که مربوط به اعلام وقوع عقد و طلاق است لازم‌الرعايه نخواهد بود.

ماده (۱۹)

نظامنامه‌های لازم برای اجرای این قانون را وزارت عدلیه تنظیم خواهد کرد.

ماده (۲۰)

این قانون از اول مهرماه سال ۱۳۱۰ به‌موقع اجرا گذارده می‌شود.

چون به‌موجب قانون ۲۴ فروردین‌ماه سال ۱۳۱۰ (وزیر عدلیه مجاز است کلیه لوایح قانونی را که به مجلس شورای ملی پیشنهاد می‌نماید پس از تصویب کمیسیون فعلی قوانین عدلیه به‌موقع اجرا گذارده و پس از آزمایش آنها در عمل نواقصی را که در ضمن جریان ممکن است معلوم شود رفع و قوانین مزبور را تکمیل نموده ثانیاً برای تصویب به مجلس شورای ملی پیشنهاد نماید علی‌هذا (قانون راجع به ازدواج) مشتمل بر بیست ماده که در تاریخ بیست‌وسوم مردادماه یک‌هزار و سیصد و سه شمس به تصویب کمیسیون قوانین عدلیه مجلس شورای ملی رسیده است قابل اجراست.

رئیس مجلس شورای ملی - دادگر

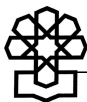
لایحه حمایت خانواده

جناب آقای دکتر حداد عادل رئیس محترم مجلس شورای اسلامی

لایحه «حمایت خانواده» که بنا به پیشنهاد قوه قضائیه در مجلس در جلسه مورخ ۱۳۸۶/۴/۳ هیئت وزیران به تصویب رسیده است، جهت طی تشریفات قانونی به پیوست تقدیم می‌گردد.

محمود احمدی نژاد - رئیس‌جمهور

با عنایت به نقش و جایگاه ویژه نهاد خانواده در نظام حقوقی و تربیتی اسلام و با توجه به غیرشرعی اعلام شدن بخش‌هایی از قوانین مربوط به حقوق خانواده و وجود خلأهای قانونی در این زمینه و نظر به متشتت بودن مقررات این حوزه و معلوم نبودن ناسخ و منسوخ آنها که موجب آثار زیانبار و مشکلات عدیده‌ای از جمله سردرگمی محاکم دادگستری در رسیدگی به دعاوی خانوادگی شده است و با لحاظ برخی کاستی‌ها و نواقص در قوانین موجود حاکم بر نهاد خانواده و

عدم تطبیق آنها با واقعیت روز و به منظور تحقق بخشیدن به مفاد اصل بیست و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و در راستای تحقق سیاست قضازدایی و برای کاهش یا مرتفع کردن مشکلات موجود در قواعد حقوق خانواده و رفع ابهام، تعارض و خلأ از قوانین و مقررات کنونی خانواده و در اجرای بند «۲» اصل یکصد و پنجاه و هشتم قانون اساسی، لایحه زیر جهت طی تشریفات قانونی تقدیم می‌شود:

لایحه حمایت خانواده

فصل اول - دادگاه خانواده

ماده (۱)

در اجرای بند «۳» اصل بیست و یکم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و به منظور رسیدگی به امور و دعاوی خانوادگی و جرائم موضوع این قانون، قوه قضائیه موظف است ظرف سه سال از تاریخ تصویب این قانون در تمامی حوزه‌های قضایی شهرستان، به تعداد کافی شعب دادگاه خانواده تشکیل دهد. تشکیل این دادگاه در حوزه‌های قضایی بخش به تناسب امکانات و به تشخیص رئیس قوه قضائیه خواهد بود.

تبصره «۱» - از زمان اجرای این قانون، در حوزه قضایی شهرستان‌هایی که دادگاه خانواده تشکیل نشده است، دادگاه حقوقی عمومی مستقر در آن حوزه با رعایت تشریفات مربوط و مقررات این قانون، به امور و دعاوی خانوادگی رسیدگی می‌کند.

تبصره «۲» - در حوزه قضایی بخش‌هایی که دادگاه خانواده تشکیل نشده باشد، دادگاه مستقر در آن حوزه با رعایت تشریفات مربوط و مقررات این قانون به دعاوی خانوادگی رسیدگی می‌کند مگر دعاوی راجع به اصل نکاح و انحلال آن که در دادگاه خانواده نزدیکترین حوزه قضایی رسیدگی خواهد شد.

ماده (۲)

دادگاه خانواده با حضور رئیس یا دادرس علی‌البدل و دو مستشار تشکیل می‌شود که حتی‌المقدور یکی از مستشاران دادگاه از بانوان دارنده پایه قضایی می‌باشد. رسمیت جلسه و صدور رأی با اکثریت امکانپذیر است.

ماده (۳)

رئیس یا دادرس علی‌البدل دادگاه خانواده باید متأهل و دارای حداقل چهار سال سابقه خدمت قضایی باشد.

ماده (۴)

امور و دعاوی زیر در دادگاه خانواده رسیدگی می‌شود:

۱. نامزدی و خسارات ناشی از بر هم خوردن آن،
۲. نکاح دائم، موقت و اذن در نکاح،
۳. طلاق، رجوع، فسخ و انفساخ نکاح، بذل مدت و انقضای آن،
۴. نفقه اقارب، مهریه و نفقه زوجه و سایر حقوق قانونی ناشی از رابطه زوجیت،
۵. جهیزیه،
۶. حضانت و ملاقات طفل،
۷. نسب،
۸. نشوز و تمکین زوجین،
۹. ولایت قهری، قیومت و امور راجع به ناظر و امین محجوران،
۱۰. رشد، حجر و رفع آن،
۱۱. شروط ضمن عقد نکاح،
۱۲. سرپرستی کودکان بی سرپرست،
۱۳. اهدای جنین.

ماده (۵)

دادگاه خانواده به جرائم موضوع فصل ششم این قانون نیز رسیدگی می‌نماید.

ماده (۶)

دادگاه هر یک از طرفین را که فاقد تمکن مالی تشخیص دهد، از پرداخت هزینه دادرسی، حق الزحمه کارشناسی، حق الزحمه داور و سایر هزینه‌ها معاف می‌نماید. همچنین در صورت نیاز با الزام قانونی به داشتن وکیل، حسب مورد به درخواست فرد فاقد تمکن مالی یا رأساً دادگاه برای وی اقدام به تعیین وکیل معاضدتی می‌نماید چنانچه طرف مذکور محکوم له واقع شود، دادگاه ضمن صدور رأی، محکوم علیه را به پرداخت هزینه‌های مذکور و حق الوکاله وکیل معاضدتی محکوم می‌کند، مگر اینکه قبلاً در این پرونده عدم تمکن مالی وی احراز شده باشد.

ماده (۷)

مادر یا هر شخصی که حضانت طفل و یا نگهداری شخص محجور را ضرورتاً برعهده دارد، هر چند که قیمومت را عهده‌دار نباشد، حق اقامه دعاوی مطالبه نفقه برای محجور را خواهد داشت.

ماده (۸)

دادگاه پیش از اتخاذ تصمیم نسبت به اصل دعوی، به درخواست یکی از طرفین در اموری که تعیین تکلیف آن فوریت دارد از قبیل حضانت، نگهداری، ملاقات طفل، نفقه زن و محجور، بدون اخذ تأمین دستور موقت صادر می‌نماید. این دستور بدون نیاز به تأیید رئیس حوزه قضایی قابل اجراست و چنانچه دادگاه ظرف ۶ ماه مبادرت به اتخاذ راجع به اصل دعوی ننماید کان لم یکن گردیده و از آن رفع اثر می‌شود، مگر آنکه دادگاه مطابق این ماده مجدداً دستور موقت صادر نماید.

ماده (۹)

رسیدگی در دادگاه خانواده با تقدیم دادخواست و بدون رعایت سایر تشریفات آیین دادرسی مدنی و مطابق آیین‌نامه اجرایی این قانون به عمل می‌آید.

ماده (۱۰)

ابلاغ در دادگاه خانواده می‌تواند از طریق پست، نمایر، پیام‌های تلفنی، پست الکترونیکی و یا هر طریق دیگری که دادگاه مناسب با کیان خانواده تشخیص دهد صورت گیرد. در هر حال احراز صحت ابلاغ با دادگاه است.

ماده (۱۱)

دادگاه می‌تواند جهت فراهم نمودن فرصت صلح و سازش، جلسه دادرسی را به درخواست زوجین با یکی از آنان، حداکثر برای دو بار به تأخیر بیاندازد.

ماده (۱۲)

در دعاوی موضوع این قانون، محکوم له پس از صدور حکم قطعی و تا پیش از شروع اجرای آن نیز می‌تواند از دادگاهی که حکم نخستین را صادر کرده است درخواست تأمین محکوم به را بنماید.

ماده (۱۳)

چنانچه موضوع دعوا مطالبه مهریه منقول یا نفقه باشد، زوج می‌تواند در محل اقامت خواننده و یا محل سکونت خود اقامه دعوی نماید.

ماده (۱۴)

هرگاه از سوی زوجین، امور دعاوی موضوع صلاحیت دادگاه خانواده در حوزه‌های قضایی متعدد مطرح شده باشد. دادگاهی که دادخواست یا شکایت مقدم به آن داده شده است، صلاحیت رسیدگی خواهد داشت و چنانچه دو یا چند دادخواست در یک روز تسلیم شده باشد، دادگاهی که صلاحیت رسیدگی به دعوی اقامه شده از سوی زوج را دارد، به تمامی دعاوی رسیدگی می‌نماید.

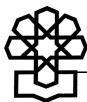
ماده (۱۵)

هرگاه یکی از زوجین طرف دعوا مقیم خارج کشور باشد، دادگاه محل اقامت طرفی که در ایران مقیم است صلاحیت رسیدگی دارد و اگر زوجین مقیم خارج از کشور باشند ولی یکی از آنان در ایران سکونت موقت داشته باشد دادگاه همان محل و اگر هر دو در ایران سکونت موقت داشته باشد، دادگاه محل سکونت موقت زوج صالح به رسیدگی می‌باشد و هرگاه هیچ یک در ایران سکونت موقت نداشته باشند، دادگاه شهرستان تهران صلاحیت رسیدگی خواهد داشت، مگر آنکه زوجین برای اقامه دعوی در محل دیگری توافق نمایند.

ماده (۱۶)

رئیس قوه قضائیه می‌تواند شعبی از دادگاه خانواده را برای رسیدگی به اختلافات خانوادگی ایرانیان مقیم خارج از کشور اختصاص داده و عندالاقضا به قضات این شعب مأموریت دهد بنا به درخواست وزارت امور خارجه، در محل سفارتخانه‌ها و کنسولگری‌های ایران به امور مزبور رسیدگی نمایند احکام این شعب که در خارج از کشور صادر می‌شود مانند احکام دادگاه‌های مستقر در ایران به اجرا درمی‌آید.

تبصره - هرگاه به دلیل عدم تشکیل شعب مذکور در این ماده یا عدم دسترسی به آنها ایرانیان مقیم خارج از کشور دعاوی خانوادگی خود را در محاکم و مراجع صلاحیتدار محل اقامت خود مطرح نمایند در صورتی احکام این مراجع یا محاکم در ایران به اجرا در می‌آید که دادگاه صلاحیتدار ایرانی احکام مزبور را بررسی کرده و حکم تنفیذی صادر نماید.

فصل دوم - مراکز مشاوره خانواده

ماده (۱۷)

به منظور تحکیم مبانی خانواده و جلوگیری از افزایش اختلافات خانوادگی به ویژه طلاق و سعی در ایجاد صلح و سازش، قوه قضائیه موظف است ظرف سه سال از تاریخ تصویب این قانون در کنار دادگاه‌های خانواده (مراکز مشاوره خانواده) ایجاد نماید.

ماده (۱۸)

در حوزه‌های قضایی که مراکز مشاوره خانواده ایجاد شده است، دادگاه خانواده می‌تواند در صورت لزوم با مشخص نمودن موضوع اختلاف و تعیین مهلت، نظر مرکز مشاوره خانواده را خواستار شود.

ماده (۱۹)

مراکز مشاوره خانواده ضمن ارائه خدمات مشاوره‌ای، نسبت به اجرای خواسته دادگاه در مهلت مقرر اقدام و در مورد مربوط سعی در ایجاد سازش می‌نماید. در صورت حصول سازش مبادرت به تنظیم سازشنامه نموده و گرنه نظر کارشناسی خود را به‌طور کتبی و مستدل به دادگاه اعلام می‌نماید. تبصره - در صورتی که زوجین به صورت توافقی متقاضی طلاق باشند، مراکز مشاوره خانواده برابر ماده (۲۶) این قانون عمل می‌نماید.

ماده (۲۰)

دادگاه باید با در نظر گرفتن نظریه کارشناسی مراکز مشاوره خانواده مبادرت به صدور رأی نماید مگر آنکه نظریه مزبور را برخلاف اوضاع و احوال مسلم قضایی تشخیص دهد.

ماده (۲۱)

اعضای مراکز مشاوره خانواده از کارشناسانی در رشته‌های مختلف مانند مطالعات خانواده، روان‌شناسی، مددکاری اجتماعی، حقوق، فقه و مبانی حقوق اسلامی انتخاب می‌شوند و لااقل نصف اعضای هر مرکز باید از انوان متأهل واجد شرایط باشند. سایر شرایط، تعداد اعضا، نحوه انتخاب، گزینش، آموزش و نحوه رسیدگی به تخلفات آنان، تشکیلات، شیوه انجام وظایف و تعداد مراکز مشاوره خانواده و نیز تعرفه خدمات مشاوره و نحوه پرداخت آن به‌موجب آیین‌نامه است که ظرف

مدت ۶ ماه از تاریخ تصویب این قانون توسط وزارت دادگستری با همکاری وزارت رفاه و تأمین اجتماعی تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

تبصره «۱» - جلسات مشاوره لزوماً با حضور افراد مورد اعتماد طرفین و ترجیحاً از خویشاوندان آنان برگزار می‌شود.

تبصره «۲» - کلیه اختلافات و منازعات خانوادگی قابل طرح در شوراهای حل اختلاف می‌باشد. در صورت مراجعه طرفین شوراهای یاد شده با حضور کارشناس مربوط تشکیل و احکام صادره به استثنای حکم طلاق، لازم‌الاجراست در صورتی که نظر بر اجرای حکم طلاق باشد پرونده به دادگاه ارجاع می‌شود.

فصل سوم - ازدواج

ماده (۲۲)

ثبت عقد نکاح دائم، فسخ و انفساخ آن، طلاق، رجوع و اعلام بطلان نکاح و طلاق الزامی است.

تبصره - ثبت نکاح موقت تابع آیین‌نامه‌ای که به تصویب وزیر دادگستری می‌رسد.

ماده (۲۳)

اختیار همسر دائم بعدی، منوط به اجازه دادگاه پس از احراز توانایی مالی مرد و تعهد اجرای عدالت بین همسران می‌باشد.

تبصره - در صورت تعدد ازدواج چنانچه مهریه حال باشد و همسر اول آن را مطالبه نماید، اجازه ثبت ازدواج مجدد منوط به پرداخت مهریه زن اول است.

ماده (۲۴)

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مکلف است ظرف مدت یک ماه از تاریخ تصویب این قانون بیماری‌هایی را که باید طرفین بیش از ازدواج علیه آنها واکسینه شوند و بیماری‌های واگیر خطرناک برای زوجین و فرزندان ناشی از ازدواج را معین و اعلام دارد. دفاتر ازدواج مکلفند پیش از ثبت نکاح، گواهی صادره از سوی پزشکان و مراکزی که وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی واجد صلاحیت، اعلام می‌نماید، مبنی بر نداشتن اعتیاد به مواد مخدر و بیماری‌های موضوع این ماده و یا واکسینه شدن طرفین را از آنان مطالبه و بایگانی نمایند.

ماده (۲۵)

وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است از مهریه‌های بالاتر از حد متعارف و غیرمنطقی با توجه به وضعیت زوجین و مسائل اقتصادی کشور متناسب با افزایش میزان مهریه به صورت تصاعدی در هنگام ثبت ازدواج مالیات وصول نماید.

میزان مهریه متعارف و میزان مالیات با توجه به وضعیت عمومی اقتصادی کشور به موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به وسیله وزارت امور اقتصادی و دارایی پیشنهاد و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

فصل چهارم - طلاق**ماده (۲۶)**

ثبت طلاق و سایر اسباب انحلال نکاح در دفاتر رسمی صرفاً پس از صدور گواهی عدم امکان سازش یا حکم مربوط از سوی دادگاه با گواهی مراکز مشاوره خانواده مبنی بر توافق زوجین بر طلاق مجاز می‌باشد.

ماده (۲۷)

در صورتی که زوجین به صورت توافقی متقاضی طلاق باشند باید به مراکز مشاوره خانواده مراجعه نمایند. این مراکز ضمن ارائه خدمات مشاوره‌ای، سعی در سازش و انصراف آنان از درخواست طلاق می‌نماید. در صورت حصول سازش و انصراف از طلاق، سازشنامه تنظیم و گرنه با ذکر دقیق موارد توافق، گواهی توافق زوجین بر طلاق صادر می‌نماید.

ماده (۲۸)

در صورتی که طلاق صرفاً به درخواست مرد باشد، دادخواست صدور گواهی عدم امکان سازش و اگر به درخواست زوجه باشد، حسب مورد دادخواست صدور حکم الزام به طلاق یا احراز شرایط اعمال وکالت در طلاق تقدیم دادگاه می‌شود.

ماده (۲۹)

در تمامی موارد درخواست طلاق، بجز طلاق توافقی، دادگاه موظف است ضمن سعی در ایجاد صلح و سازش، موضوع را به داوری ارجاع نماید. دادگاه با توجه به نظر داوران گواهی عدم امکان سازش یا حکم طلاق صادر و چنانچه نظر آنان را نپذیرد مستدلاً رد می‌نماید.

ماده (۳۰)

پس از صدور قرار ارجاع امر به داوری، هر یک از زوجین مکلفند ظرف یک هفته از تاریخ ابلاغ، یک نفر از اقارب خود را که حداقل سی سال سن داشته و متأهل و آشنا به مسائل شرعی، خانوادگی و اجتماعی باشد به عنوان داور به دادگاه معرفی نمایند.

تبصره «۱» - افرادی که متأهل بوده‌اند ولی همسرشان فوت نموده است نیز می‌توانند به عنوان داور پذیرفته شوند.

تبصره «۲» - نحوه انتخاب و دعوت داوران، وظایف و تعداد جلسات آنها مطابق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که ظرف ۶ ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت دادگستری تهیه و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

ماده (۳۱)

در صورتی که در بین اقارب، فرد واجد شرایط نموده یا دسترسی به آنها مقدور نباشد و یا اقارب از پذیرش داوری استنکاف نمایند. هر یک از زوجین می‌توانند داور خود را از بین افراد واجد صلاحیت دیگر تعیین و معرفی کنند و در صورت امتناع یا عدم توانایی در معرفی داور، دادگاه به درخواست هر یک از طرفین و یا رأساً از میان اعضای واجد شرایط داوری مراکز مشاوره خانواده مبادرت به تعیین داور می‌نماید.

ماده (۳۲)

دادگاه ضمن صدور حکم طلاق یا گواهی عدم امکان سازش با توجه به شروط ضمن عقد و مطالب مندرج در اسناد ازدواج تکلیف جهیزیه، مهریه، نفقه زوجه، اولاد و حمل و ترتیب حضانت و نگهداری اطفال و هزینه آن و نحوه پرداخت را مشخص می‌کند. همچنین با توجه به وابستگی عاطفی و مصلحت طفل، ترتیب، زمان و مکان ملاقات را با پدر، مادر و سایر بستگان تعیین می‌نماید. ثبت طلاق موکول به تأدیه حقوق مذکور می‌باشد، مگر با رضایت زوجه یا صدور حکم قطعی بر اعسار زوج یا تقسیط آن، در هر حال، هرگاه زن بدون دریافت حقوق مذکور به ثبت طلاق رضایت دهد، می‌تواند پس از ثبت طلاق جهت دریافت این حقوق از طریق اجرای احکام دادگاه مطابق مقررات مزبور اقدام نماید.

تبصره - گواهی پزشک ذیصلاح در مورد وجود یا عدم وجود جنین، باید تسلیم شود مگر آنکه زوجین بر وجود جنین اتفاق نظر داشته باشند.

ماده (۳۳)

مدت اعتبار گواهی عدم امکان سازش برای تسلیم به دفتر طلاق، سه ماه از تاریخ ابلاغ رأی قطعی یا قطعی شدن رأی می‌باشد. چنانچه گواهی مذکور ظرف این مهلت تسلیم نشود و یا طرفی که آن را به دفتر طلاق تسلیم نموده است، ظرف مهلت سه ماه از تاریخ تسلیم در دفتر حاضر نشود یا مدارک لازم را ارائه ننماید، از درجه اعتبار ساقط است.

تبصره «۱» - چنانچه رأی دادگاه قابل فرجام‌خواهی باشد، مهلت مذکور در صدر این ماده از تاریخ ابلاغ رأی مرحله فرجام یا انقضای مهلت فرجام‌خواهی محاسبه می‌شود.

تبصره «۲» - گواهی قطعی و قابل اجرا بودن رأی از سوی دادگاه صادر و همزمان به دفتر طلاق ارائه می‌شود.

تبصره «۳» - رسیدگی به فرجام‌خواهی از آرای طلاق نباید بیش از ۶ ماه به طول بیانجامد.

تبصره «۴» - هرگاه پس از قطعی شدن حکم طلاق، زوجه مطلقه گردیده و ازدواج کرده باشد دیگر نمی‌توان حکم به فسخ رأی که طلاق براساس آن ثبت شده است، صادر کرد.

ماده (۳۴)

گواهی صادر از مراکز مشاوره خانواده مبنی بر طلاق توافقی نیز از زمان صدور تا سه ماه اعتبار دارد و با حضور طرفین اجرا می‌گردد.

ماده (۳۵)

هرگاه زوج در مهلت مقرر به دفتر طلاق مراجعه و گواهی عدم امکان سازش را تسلیم نماید، در صورتی که زوجه ظرف یک هفته حاضر نشود، سر دفتر به زوجین اخطار می‌کند برای اجرای صیغه طلاق و ثبت آن، در دفترخانه حاضر شوند. در صورت عدم حضور زوجه و عدم اعلام عذری از سوی وی، صیغه طلاق جاری و ثبت می‌شود و در صورت اعلام عذر، یک نوبت دیگر به ترتیب مذکور دعوت به عمل می‌آید در موارد غیبت زوجه، مراتب به وسیله دفترخانه به اطلاع وی می‌رسد.

ماده (۳۶)

هرگاه حکم طلاق از سوی زوجه به دفتر طلاق تسلیم شود، در صورتی که زوج ظرف یک هفته حاضر نشود، سر دفتر به زوجین اخطار می‌کند برای اجرای صیغه طلاق و ثبت آن در دفترخانه حاضر شوند. در صورت عدم حضور زوجه و عدم اعلام عذری از سوی وی یا امتناع وی از اجرای

صیغه طلاق، صیغه طلاق جاری و ثبت شده و به زوج ابلاغ می‌گردد و در صورت اعلام عذر، یک نوبت دیگر به ترتیب مذکور دعوت به عمل می‌آید.

تبصره - فاصله بین ابلاغ اخطاریه و جلسه اجرای صیغه طلاق مذکور در این ماده و ماده قبل نباید کمتر از یک هفته باشد.

ماده (۳۷)

اجرای صیغه طلاق با رعایت جهات شرعی در دفترخانه یا در محل دیگری با حضور سردفتر یا نماینده وی به عمل می‌آید.

تبصره - فاصله بین ابلاغ اخطاریه و جلسه اجرای صیغه طلاق مذکور در این ماده و ماده قبل نباید کمتر از یک هفته باشد.

ماده (۳۸)

در طلاق رجعی، صیغه طلاق مطابق مقررات مربوط جاری و مراتب صورتجلسه می‌شود ولی ثبت طلاق منوط به ارائه گواهی کتبی حداقل دو شاهد مبنی بر اسکان زوجه مطلقه در منزل مشترک تا پایان عده می‌باشد، مگر اینکه زن رضایت به ثبت داشته باشد در صورت تحقق رجوع، صورتجلسه طلاق ابطال و در صورت عدم رجوع صورتجلسه تکمیل و طلاق ثبت می‌شود. صورتجلسه تکمیلی به امضای سردفتر، زوجین یا نماینده آنان و دو شاهد طلاق می‌رسد. در صورت درخواست زوجه گواهی اجرای صیغه طلاق و عدم رجوع زوج، به وی اعطا می‌شود.

فصل پنجم - حضانت و نگهداری اطفال

ماده (۳۹)

هرگاه دادگاه تشخیص دهد توافق راجع به ملاقات، حضانت، نگهداری و سایر امور مربوط به طفل برخلاف مصلحت وی باشد یا در صورتی که مسئول حضانت از انجام تکالیف مقرر برای حضانت خودداری نماید یا مانع ملاقات طفل تحت حضانت یا اشخاص ذیحق شود می‌تواند هر تصمیمی که به مصلحت طفل باشد از جمله واگذاری امر حضانت به دیگری یا تعیین شخص ناظر با پیش‌بینی حدود نظارت وی و نظایر آن مقرر نماید.

ماده (۴۰)

طفل را نمی‌توان بدون رضایت ولی یا قیم، مادر و شخصی که حضانت و نگهداری طفل به او واگذار شده است از محل اقامت مقرر بین طرفین یا محل اقامت قبل از وقوع طلاق به محل دیگری یا خارج از کشور فرستاد مگر اینکه دادگاه آن را به مصلحت طفل دانسته و با در نظر گرفتن حق ملاقات اشخاص ذیحق اجازه دهد. دادگاه در صورت موافقت با خارج نمودن طفل از کشور بنا به درخواست ذینفع، جهت تضمین بازگرداندن طفل، تأمین مناسبی اخذ می‌نماید.

ماده (۴۱)

در صورتی که وزارتخانه‌ها، شرکت‌ها و مؤسسات دولتی و مؤسسات و نهادهای عمومی غیردولتی، ملزم به تسلیم یا تملیک اموالی به صغیر یا سایر محجوران باشند، این اموال، در حدود تأمین هزینه‌های متعارف زندگی، باید در اختیار شخصی قرار گیرد که حضانت و نگهداری محجور را عهده‌دار است، مگر آنکه دادگاه به نحو دیگری مقرر نماید.

ماده (۴۲)

دادگاه در صورت درخواست زن یا سایر اشخاص واجب‌النفقة، میزان و ترتیب پرداخت نفقه آینده را تعیین می‌کند.

تبصره - در مورد این ماده و سایر مواردی که به موجب حکم دادگاه باید وجوهی مستمراً از محکوم‌علیه وصول شود یکبار تقاضای صدور اجرائیه کافی است و عملیات اجرایی مادام که دستور دیگری از دادگاه صادر شده ادامه می‌یابد.

ماده (۴۳)

پرداخت نفقه زوجه و نفقه و هزینه نگهداری اطفال و پرداخت تمامی دیون مقدم است.

فصل ششم - مقررات کیفری**ماده (۴۴)**

چنانچه مردی بدون ثبت در دفاتر رسمی اقدام به ازدواج دائم، طلاق، فسخ و رجوع نماید، ضمن الزام به ثبت واقعه، به پرداخت مبلغ بیست میلیون تا یکصد میلیون ریال جزای نقدی و یکی از محرومیت‌های اجتماعی متناسب محکوم می‌شود.

ماده (۴۵)

هر پزشکی که برخلاف واقع، گواهی موضوع ماده (۲۴) این قانون را صادر نماید از یک تا پنج سال از اشتغال به طبابت محروم می‌شود.

ماده (۴۶)

هر فرد خارجی بدون اخذ اجازه مذکور در ماده (۱۰۶۰) قانون مدنی با زن ایرانی ازدواج نماید، به حبس از نودویک روز تا یک سال محکوم می‌شود. در این صورت زن چنانچه به اختیار خود ازدواج کرده باشد و ولی دختر در صورتی که ازدواج به اذن وی صورت گرفته باشد و همچنین عاقد به عنوان معاون در جرم مزبور محکوم خواهند شد.

ماده (۴۷)

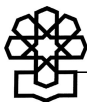
هر سردفتری که بدون اجازه دادگاه اقدام به ثبت ازدواج مجدد نماید یا بدون حکم دادگاه یا گواهی عدم امکان سازش یا حکم تنفیذ راجع به احکام خارجی یا گواهی مراکز مشاوره خانواده مبنی بر توافق زوجین بر طلاق، اقدام به ثبت هر یک از موجبات انحلال نکاح نماید، به انفصال دائم از اشتغال به سردفتری محکوم می‌شود.

ماده (۴۸)

کسی که حضانت طفل به او محول شده است، هرگاه از انجام تکالیف مربوط به حضانت خودداری نماید یا مانع ملاقات طفل با اشخاص ذیحق شود، به پرداخت پانصد هزار تا پنج میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شود.

ماده (۴۹)

هر کس که زوجیت را انکار نماید و ثابت شود که این انکار بی‌اساس بوده است یا برخلاف واقع با طرح شکایت کیفری یا دعوای حقوقی مدعی داشتن رابطه زوجیت با دیگری شود، به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس و یا ده میلیون تا چهل میلیون ریال جزای نقدی محکوم خواهد شد. این حکم در مورد قائم مقام قانونی آنان که با علم به زوجیت، آن را انکار نماید یا با علم به عدم زوجیت، ادعای زوجیت را مطرح نماید، نیز جاری می‌شود.

ماده (۵۰)

هرگاه مردی با دختری که به سن قانونی ازدواج نرسیده است برخلاف مقررات ماده (۱۰۴۱) قانون مدنی ازدواج نماید، به حبس از ۶ ماه تا دو سال محکوم خواهد شد. چنانچه در اثر ازدواج برخلاف مقررات فوق، واقعه منتهی به نقص عضو یا مرض دائم زن گردد، زوج علاوه بر پرداخت دیه به دو تا پنج سال حبس و اگر منتهی به فوت زن شود علاوه بر پرداخت دیه، به پنج تا ده سال حبس محکوم می‌شود.

ماده (۵۱)

میزان جزاهای نقدی موضوع این قانون، براساس نرخ تورم که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اعلام می‌شود، هر سه سال یکبار حسب مورد بنا به پیشنهاد وزارت دادگستری و تأیید هیئت وزیران قابل افزایش است.

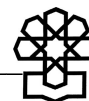
ماده (۵۲)

آیین‌نامه اجرایی این قانون بنا به پیشنهاد وزیر دادگستری و تأیید رئیس قوه قضائیه به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده (۵۳)

از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون، قوانین زیر و تمامی قوانین و مقررات مغایر نسخ می‌شود:

۱. قانون راجع به ازدواج، مصوب ۱۳۱۰/۵/۲۳،
۲. قانون راجع به انکار زوجیت، مصوب ۱۳۱۱/۱۲/۲۰،
۳. قانون لزوم ارائه گواهی‌نامه پزشک قبل از وقوع ازدواج، مصوب ۱۳۱۷/۹/۱۳،
۴. قانون حمایت خانواده مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۱۵،
۵. قانون مربوط به حق حضانت، مصوب ۱۳۶۵/۴/۲۲،
۶. قانون الزام تزریق واکسن ضد کزاز برای بانوان قبل از ازدواج مصوب ۱۳۶۷/۱/۲۳،
۷. قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق - مصوب ۱۳۷۰/۱۲/۲۱،
۸. قانون اختصاص تعدادی از دادگاه‌های موجود به دادگاه‌های موضوع اصل بیست‌ویکم قانون اساسی، مصوب ۱۳۷۶/۵/۸،
۹. قانون تعیین مدت اعتبار گواهی عدم امکان سازش، مصوب ۱۳۷۶/۸/۱۱،
۱۰. قانون مجازات اسلامی مواد (۶۴۵) و (۶۴۶) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲.

منابع و مأخذ

۱. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۲. قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی در رابطه با ازدواج.
۳. مصوبات هیئت وزیران در رابطه با ازدواج.
۴. مصوبات شورای عالی جوانان در رابطه با ازدواج.

شماره مسلسل: ۱۰۳۱۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: خلاهای قانونی حوزه جوانان (۱) «ازدواج»

نام دفتر: مطالعات فرهنگی (گروه جوانان و تربیت بدنی)
تهیه و تدوین‌کنندگان: محمدحسین دری، مریم شمس فلاورجانی
ناظران علمی: مرتضی شکوهی، عطاءالله بیگدلی
متقاضی: معاونت پژوهشی
ویراستار ادبی: نرگس کلاکی
سر ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۴/۱۳